

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER
UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

24^e JAARGANG

WOENSDAG 28 JUNI 1939

No. 1226

COMMISSIE VAN REDACTIE:

P. Lieftinck; N. J. Polak; J. Tinbergen; F. de Vries en
H. M. H. A. van der Valk (Redacteur-Secretaris).

M. F. J. Cool — Adjunct-secretaris.

Redactie-adres: Pieter de Hoochweg 122, Rotterdam-West.
Aangeteekende stukken: Bijkantoor Ruigeplootweg.
Telefoon Nr. 35000. Postrekening 8408.

Advertenties voorpagina f 0,50 per regel. Andere pagina's f 0,40 per regel. Plaatsing bij abonnement volgens tarief. Administratie van abonnementen en advertenties: Nijgh & van Ditmar N.V., Uitgevers, Rotterdam, Amsterdam, 's-Gravenhage. Postchèque- en giro-rekening No. 145192.

Abonnementsprijs voor het weekblad franco p. p. in Nederland f 16,—. Abonnementsprijs Economisch-Statistisch Maandbericht f 5,— per jaar. Beide organen samen f 20,— per jaar. Buitenland en Koloniën resp. f 18,—, f 6,— en f 23,— per jaar. Losse nummers 50 cent. Donateurs en leden van het Nederlandsch Economisch Instituut ontvangen het weekblad en het Maandbericht gratis en genieten een reductie op de verdere publicaties.

INHOUD:

	Blz.
De daling van de werkloosheid en haar betekenis door Dr. H. M. H. A. van der Valk	506
Feiten en perspectieven aangaande Nederlands strijd om een technisch-economische toekomst naar eigen aard door Dr. Ir. L. Hamburger	508
Onderzoek naar de „blijvende werkloosheid” en haar bestrijding door Dr. Ir. J. G. Schlingemann	510
Het urgentie-rapport 1939 van de Vereniging voor Waardevast Geld door Tj. Greidanus	511
De ruil van rubber tegen katoen door J. F. Huccoü ..	513
AANTEKENINGEN:	
De 29ste publicatie van het Nederlandsch Economisch Instituut	515
Economische aspecten der internationale migratie ..	515
INGEZONDEN STUKKEN:	
De textielcontingenteering door de Commissie voor Overleg inzake Textiel-Import met Naschrift van Prof. Dr. J. Wisselink	516
MAANDDIJFERS:	
Gecombineerde Maandstaat van de Nederlandsche en Nederlandsch-Indische Groothbanken	519
Statistieken:	
Verkorte opgave der Groothandelsprijzen	519
Geldkoersen-Wisselkoersen-Bankstaten	519, 520

GELD-, KAPITAAL- EN WISSELMARKT.

Ook ditmaal bleven de omzetten op de wisselmarkt betrekkelijk gering. Evenals zulks al geruimen tijd het geval is, bleef de Gulden aangeboden, zij het ook, dat het surplusaanbod niet overmatig groot kon worden genoemd. Dit neemt intusschen niet weg, dat het Egalisatiefonds toch nog van tijd tot tijd moest intervenieeren. Dezelfde factoren, die den Gulden nu al sinds eenige weken onder spanning houden, werken ook ditmaal, te weten de — zij het ook geringe — kapitaalvlucht naar Amerika, alsmede het betrekkelijk hooge termijnagio van den Dollar, hetwelk op basis van ½ ct. per 3 maanden, een niet onbelangrijke prikkel voor de rente-arbitrage beteekent. Op zichzelf zouden dergelijke transacties op groote schaal natuurlijk de tendens moeten hebben het agio te drukken, maar als tegenwerkende factor kan in deze gelden het aanbod van termijnguldens uit hoofde van het in het buitenland ondergebrachte Fransche schatkistpapier in Guldens. Zoolang de factor rente-arbitrage niet in kracht inboet en ook de politieke horizon niet opklaart, kan men met een blijvende flauwe stemming voor den Gulden rekening houden.

Wat de rente-arbitrage zelve betreft: veel zal ten deze ook afhangen van de ontwikkeling van de geldrente hier te lande. De tendens op de geldmarkt is ongetwijfeld in licht stijgende richting, hoewel van een uniforme beweging zeker niet kan worden gesproken. De jongste schatkistpapier-emissie, waarvan de opbrengst moet dienen ter aflossing van het voor rekening van het Egalisatiefonds uitstaande schatkistpapier, leverde hiervan het duidelijkste bewijs. Het 3-maands papier ging zelfs tegen een lageren prijs dan de vorige maal; te weten $\frac{9}{10}$ tegen toen $\frac{5}{8}$. Het overige papier met uitzondering van het 6-maands, moest tot $\frac{1}{10}$ pCt. hooger prijs worden toegewezen, dan bij de vorige emissie het geval was, terwijl het 8-maands papier $\frac{1}{8}$ pCt. hooger lag.

Wat het in rijkelijke mate op onze markt aanwezige Fransche schatkistpapier in Guldens betreft, hiervoor bestaat niet veel belangstelling. Slechts het papier, voorzien van een 3- en 6-maands clause, waardoor het obligo voor den houder slechts tot deze termijnen beperkt blijft, is op een disconto van $2\frac{1}{4}$ resp. $2\frac{3}{4}$ pCt. eenigszins gezocht, terwijl het papier, waarvoor de prolongatieplicht onverminderd geldt, 4 pCt. noteert.

In de verslagweek kwam in de relatie £—\$ weinig wijziging, terwijl de Belga eveneens weinig fluctuaties aan den dag legde. Zoolang echter de kunstmatige factoren, ontstaan door het niet accepteren van goud door de Belgische Nationale Bank, hun invloed op den Belga blijven doen gelden, blijft het werkelijk koersverloop in deze valuta moeilijk te beoordeelen.

De beleggingsmarkt vertoonde weinig verandering; al kan men stellen, dat de kapitaalrente eerder een stijgende dan een dalende tendens vertoont.

DE DALING VAN DE WERKLOOSHEID EN HAAR BETEKENIS.

De leemtes in de werkloosheidsstatistieken van ons land treden bij de daling van de werkloosheid hoe langer hoe meer aan den dag. Zoowel quantitatief als kwalitatief is het inzicht in de werkelijke verhoudingen op dit gebied onvoldoende¹⁾. Dit leidt ertoe, dat men over eenzelfde verschijnsel tot geheel verschillende opvattingen en conclusies komt, zooals thans weer bij het vraagstuk van de jeugdwerkloosheid blijkt.

Sterke daling van de werkloosheid in de laatste maanden

Sedert 1936 beweegt de werkloosheid zich in dalende richting. Deze daling heeft echter in de laatste maanden een versnelde beweging getoond. Dit heugelijke verschijnsel heeft reeds tot een zeker optimisme betreffende den omvang van de werkloosheid aanleiding gegeven. Het gebrek aan bepaalde soort arbeiders heeft dit optimisme versterkt.

Bij het werkloosheidsvraagstuk dient men echter 3 punten scherp te scheiden, nl.:

- 1e. beweging van de werkloosheid;
- 2e. omvang van de werkloosheid;

3e. aard van den arbeid, waartoe werklozen in staat zijn.

De bijgaande grafiek geeft een duidelijk beeld van de beweging en van den omvang van de zichtbare werklozen. Het aantal werklozen daalt in de laatste maanden in versneld tempo. Er is een merkwaardige overeenstemming met de daling in het voorjaar van 1937, toen de bedrijvigheid in Nederland, vooral onder invloed van den kortstondigen „boom” in de internationale conjunctuur, sterk toenam.

Op grond van de gegevens over de eerste vijf maanden hebben wij een zeer ruwe schatting²⁾ van den verderen loop van de werkloosheid gedurende dit jaar gemaakt (in de grafiek door de stippellijn aangegeven). Daarbij is rekening gehouden met een toenemende *conjuncturele* daling in de eerstvolgende maanden. Volgens deze schatting zal het aantal werklozen aan het eind van het jaar bij normale weersgesteldheden ongeveer 300.000 bedragen, een daling van meer dan 100.000 personen in een jaar tijds.

Ondanks deze zeer *optimistische* zienswijze blijft de omvang van de werkloosheid echter nog aanzienlijk.

Bij de beschouwing van deze grafiek moet nog met 2 factoren rekening gehouden worden. In de eerste plaats zijn in deze grafiek niet begrepen de z.g. onzichtbare werklozen, wier aantal eenige jaren geleden 80.000 bedroeg. Het is niet na te gaan hoe groot dit aantal thans is, maar het kan toch zeker nog wel op 50.000 worden geschat. De curve van het *juiste* aantal werklozen ligt dus hooger dan in de grafiek aangegeven. Aan den anderen kant moet rekening gehouden worden met het aantal arbeidsongeschikten, dat in het rapport-Van der Waerden op 50 à 60.000 wordt aangenomen.

Werkloosheid onder de jeugd.

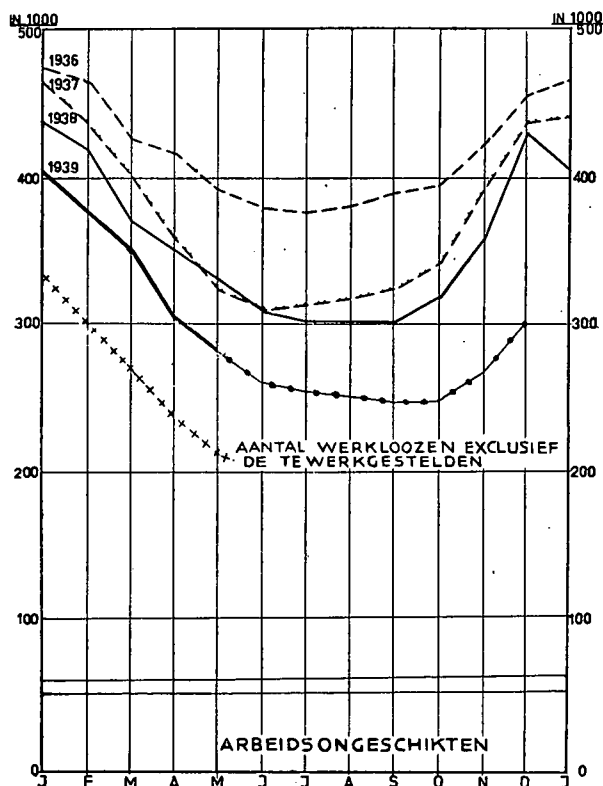
Tengevolge van de groote daling van de werkloosheid in de laatste jaren heeft een verschuiving in de leeftijdsgroepen van werklozen plaats gevonden, welke vooral voor het vraagstuk van de jeugdwerkloosheid van belang is.

Er bestaan 2 statistieken, waaruit de werkloosheid onder de jeugd kan worden berekend. Beide statistieken lijden aan het gebrek van onvolledigheid. De

¹⁾ Over de geographische verdeling van de werkloosheid is een paar weken geleden een interessant onderzoek van het Centraal Bureau voor de Statistiek verschenen (onder den titel „Twee werkloosheidskartogrammen”).

²⁾ Deze berekening is gebaseerd op de trend van de eerste 5 maanden van dit jaar en op de seizoensindex van de drie voorafgaande jaren.

Aantal geheel werklozen ingeschreven bij de organen van de openbare arbeidsbemiddeling.

oudste statistiek, die van den Dienst van Arbeidsbemiddeling, geeft een inzicht van het aantal als geheel werkloos ingeschrevenen. In deze statistiek ontbreken dus de z.g. onzichtbare werklozen.

Op dit punt is de sedert enige jaren bestaande registratie van de jeugdige werklozen volledig. In de 23 gemeenten, waar de registratie plaats vindt, worden vrijwel alle jeugdige personen bereikt. Het aantal, dat niet bereikt wordt, is zoo gering, dat het verwaarloosd kan worden. Tot deze 23 gemeenten behoren evenwel niet de grootste; dientengevolge omvat deze registratie slechts ongeveer 14 pCt. van alle Nederlandsche jongens (14 t/m 21 jaar). Het aanvaren van de resultaten van deze 23 gemeenten voor het geheele land kan dus tot onjuiste conclusies leiden.

Op grond van de gegevens van de jeugdregistratie in 23 gemeenten, wordt een werkloosheid onder de jeugdigen van 14 t/m 21 jaar in het geheele land berekend van ongeveer 61.000 jongens in December 1938.

Het getal van 61.000 werkloze jongens van 14 t/m 21 jaar, dat op deze wijze gevonden wordt, behoeft nog niet in tegenspraak te zijn met de bijna 65.000 jongens van 14 t/m 24 jaar, welke eind December bij de organen van de arbeidsbemiddeling waren ingeschreven. Immers, zooals opgemerkt, zijn de onzichtbare werklozen bij dezen dienst niet geregistreerd en deze vallen wel onder de jeugdregistratie, welke immers alle jeugdigen omvat³⁾.

Rekening houdende met de grootere werkloosheid in de oudere groepen, zou men het *totale* (dus zichtbare en onzichtbare) aantal geheel werklozen van den leeftijd van 14 t/m 24 jaar kunnen schatten op ongeveer 95.000 op het einde van December 1938⁴⁾.

³⁾ Een onderzoek, in het najaar van 1935 naar den omvang van de jeugdwerkloosheid in Rotterdam ingesteld, bracht aan het licht, dat slechts 49 pCt. van het aantal werklozen van 14 t/m 24 jaar bij de Arbeidsbeurs stond ingeschreven.

De jeugdregistratie heeft op dit gebied een groote verbetering gebracht.

⁴⁾ Recentere gegevens van de jeugdregistratie zijn nog niet bekend. Het aantal werkloze jongens is op het oogenblik echter aanzienlijk lager dan een half jaar geleden. Wij schatten het thans voor het geheele land op ongeveer 60.000.

Hoewel dit aantal nog zeer groot lijkt, moet rekening gehouden worden met het totaal aantal jeugdige personen in de leeftijdsgroep van 14 t/m 24 jaar, welke volgens onze berekening ongeveer 865.000 jongens omvat. Tot deze groep behooren ongeveer 20.000 zwakzinnige jongens, welke dus voor normaal werk niet in aanmerking komen. Verder zit in deze groep nog een aantal, dat ook niet voor ieder werk geschikt is. Dit aantal is groot of klein al naar gelang van de eischen, die men aan een jeugdige werkkraft stelt. Dit punt is van groot belang bij de vraag, of er een tekort aan jeugdige werkkraften is of dreigt, een vraag, waarop wij aanstonds nog terugkomen.

Werkloosheid naar leeftijdsgroepen.

Vooraf is een vergelijking van de werkloosheid onder de jeugd met die in andere leeftijdsgroepen van belang. Dit onderzoek moet een inzicht verschaffen over de vraag, waar de werkloosheid het grootst is. Bij dit onderzoek is men weer aangewezen op de zichtbare werklozen, omdat een volledige registratie van alle werklozen naar leeftijden niet bestaat. Bovendien mag men hierbij niet alleen afgaan op de absolute cijfers, maar moet ook het aantal werklozen in de betreffende leeftijdsgroep vergeleken worden met het totaal aantal mannelijke personen in die groep. Een dergelijke vergelijking is in de onderstaande tabel gemaakt.

Aantal mannelijke werklozen.

Leeftijdsgroepen	Gemiddeld aantal werklozen in Juli '38, Jan. en Apr. '39 ¹⁾	Aantal mannelijke personen ²⁾	Percentage
14 t/m 24 jaar..	49.767	865.000	5.8
25 t/m 40 jaar..	159.110	1.000.000	15.9
41 t/m 60 jaar..	116.403	875.000	13.3

¹⁾ Wij hebben het gemiddelde op drie verschillende tijdstippen genomen om den invloed van eventueel toevallige factoren te verminderen. Cijfers van de organen van de openbare arbeidsbemiddeling.

²⁾ Berekend uit den opbouw van de leeftijdsgroepen volgens de volkstelling van 1930.

De differentieering van de leeftijdsgroepen kan natuurlijk nog verder worden voortgezet. Wij hebben deze 3 groepen genomen, omdat het aantal personen in elke groep niet al te groote onderlinge verschillen vertoont. Hoewel deze indeeling dus eenigszins willekeurig is, laat zij voldoende uitkomen dat de werkloosheid in de groep van de 25- t/m 40-jarigen veel grooter is dan die onder de jeugd. In deze groep is er inderdaad nog van een massale werkloosheid sprake evenals in de daarop volgende groep van de 41 t/m 60-jarigen.

Daling van de werkloosheid onder de jeugd groter dan onder de ouderen.

Er is echter nog een belangrijk feit, dat in dit verband de aandacht verdient. De mogelijkheden voor en vooruitzichten op werk zijn onder de jeugdigen veel grooter dan voor de oudere groepen. De daling van de werkloosheid, welke sedert 1936 vrijwel zonder onderbreking — afgezien van de seizoensbewegingen — heeft plaats gevonden, heeft het aantal jeugdige werklozen sterk doen verminderen. Daaraan is de gunstige verhouding van de werkloosheid onder de jeugd t.o.v. de oudere groepen voor een belangrijk deel toe te schrijven.

De onderstaande tabel van het aantal mannelijke werklozen volgens de opgaven van de Arbeidsbemiddeling geeft hiervan een goed inzicht.

De werkloosheid is volgens deze gegevens onder de jeugdigen veel sterker gedaald dan onder de ouderen. In de periode van April 1936 tot April 1939 daalde de

Tevens moet nog rekening gehouden worden met het aantal gedeeltelijk werkloze jongens. Volgens de gegevens van de jeugdregistratie waren in 1938 ongeveer 142.000 jongens van 14 t/m 21 jaar gemiddeld 4½ maand werkloos.

Werkloosheid van mannen, verdeeld naar leeftijdsgroepen.

Leeftijdsgroep	1 April '36	1 April '37	1 April '38	1 April '39
Van 14 t/m 17 jaar..	16.937	12.699	11.483	7.579
" 18 t/m 24 " ..	60.192	51.165	44.033	35.746
" 25 t/m 30 " ..	78.216	71.874	64.305	57.566
" 31 jaar en ouder	253.368	248.444	236.990	227.184
Mannelijke werklooz.	408.687	384.182	356.811	328.075
Vrouwelijke "	20.069	16.973	16.538	13.021
Totaal.....	428.756	401.155	373.349	341.096

werkloosheid in de groepen van 14 t/m 17-jarigen met 56 pCt., die in de groep boven 31 jaar slechts met 10 pCt.

Oorzaken van de daling van de werkloosheid.

Het laat zich aanzien, dat aan de daling van de werkloosheid voorshands nog geen einde zal komen. De belangrijkste oorzaken, waaraan deze daling is toe te schrijven, zijn

1o. de verbetering van den algemeenen economischen toestand vergeleken met 1936;

2o. de vergroote activiteit van de Overheid ten aanzien van het uitvoeren van openbare werken vergeleken met de jaren 1935 en 1936;

3o. het tewerkstellen van Nederlandsche arbeiders in het buitenland ⁵⁾).

4o. de maatregelen van militairen aard in den ruimsten zin des woords.

De onder 2 en 4 genoemde factoren zullen waarschijnlijk de vraag naar arbeidskrachten in de naaste toekomst nog doen toenemen. Daarbij zal vooral de werkloosheid onder de jeugdigen dalen tengevolge van de vergrooting van het contingent, dat onder de wapenen zal worden geroepen. Deze factor op zichzelf beschouwd, zou er op het eerste gezicht toe kunnen leiden om de hierboven gesignaleerde tegenstellingen, wat de werkloosheid in de verschillende leeftijdsgroepen betreft, te vergrootten.

Het hangt echter van de omstandigheden af, of dit inderdaad het geval zal zijn. Zonder een goed inzicht in de kwaliteit van de jeugdige arbeidskrachten, in de plaatselijke toestanden enz. tast men zelfs bij de aanbodzijde van den arbeid in het duister. Hier en daar hoort men reeds over een tekort aan jeugdige arbeidskrachten spreken. Het is niet na te gaan, of dit tekort op de geheele groep van 14 t/m 24-jarigen betrekking heeft, of alleen op de zeer jeugdigen. Gezien de sterke daling van de werkloosheid onder de jeugd behoort het feit van een tekort aan jeugdige arbeidskrachten niet te verwonderen.

Het verschijnsel doet zich bovendien voor, dat op verschillende gebieden een tekort, niet aan werkkraften, maar aan speciale werkkraften bestaat. Terwijl ons land enerzijds staat tegenover het vraagstuk van de massale werkloosheid, is er anderzijds dringend behoefte aan bepaalde werkkraften. Hoe meer de werkloosheid daalt, hoe markanter dit verschijnsel zal worden. Vandaar dat men het nu reeds zoo sterk bij de jeugdigen ondervindt. Gebrek aan arbeidskrachten naast massale werkloosheid, is mede een van de gevolgen van de sterk veranderde structuur van het Nederlandsche bedrijfsleven. Tezamen met andere factoren, is dit de reden van het bijzondere aspect van het werkloosheidsvraagstuk, dat thans op andere wijze ingrijpt in de sociale en economische verhoudingen van ons land dan enkele jaren geleden.

v. d. V.

⁵⁾ De onderstaande cijfers geven een inzicht in de toename van het aantal arbeiders dat in het buitenland werkt.

	1935	1936	1937	1938
Duitsland	160	425	6.700	16.400
België	40	75	3.000	1.300
	200	500	9.700	17.700

Ontleend aan het Jaarverslag van den Rijksdienst der Werkloosheidsverzekering en Arbeidsbemiddeling; de gegevens over 1938 aan het Maandschrift C.B.S. 1939, afl. 2, pag. 445. De migratie naar andere landen (Frankrijk, Zwitserland) is te verwaarloosen.

FEITEN EN PERSPECTIEVEN AANGAANDE NEDERLANDS STRIJDOMEEN TECHNISCH- ECONOMISCHE TOEKOMST NAAR EIGEN AARD.

Gouverner, c'est prévoir.

Na de uiteenzetting in het nummer van dit blad van 14 Juni jl., betreffende het belang van een goede verzorging der technisch-economische research in het algemeen, volgt hieronder mijn visie op de noodzaak voor ons land in het bijzonder om op dit gebied alle krachten in te spannen.

In Nederland zijn kiemen voor een dergelijke ontwikkeling aanwezig.

Richt men den blik op eigen land, dan kunnen kiemen voor een soortgelijke ontwikkeling opgemerkt worden. Nederland kent o.a. zijn organisatie (T.N.O.) voor het beter dienstbaar maken van het natuurwetenschappelijk onderzoek aan de volkswelvaart. Men mag verwachten, dat een krachtige financieele steun van overheidswege aan deze organisatie op den duur niet onthouden zal worden; zij heeft immers o.a. tot taak, veel van het researchwerk, dat hier te lande gebeurt of dient te geschieden, te coördineeren en te stuwen.

Dank zij het initiatief van Gelissen is ons land overdekt met een netwerk van Economisch-Technologische Instituten. De overheid heeft haar Maatschappij voor Industriefinanciering gecreëerd, waarbij men vooral ook de middelgrote industrie te hulp wil komen, die niet gemakkelijk toegang heeft tot de bestaande financierings-instituten van den ouden stempel.

Soms ook komen belangrijke bedragen aan overheids gelden aan researchinstellingen ten goede, waarbij inzonderheid aan de z.g. Rubberstichting gedacht kan worden. Gemengde vormen van researchfinanciering teekenen zich ook bij de Staatsmijnen af, alwaar het voornemen bestaat, om een groot centraal research-laboratorium te equipereen, waarbij een arbeidsprogramma onder oogen gezien wordt, dat verderen groei constructief kan dienen.

De voorzitter van den Octrooiraad, Mr. Alingh Prins, staat mede in de voorste rijen. Uitbreiding der octrooibescherming tot andere gebieden, dan die der nijverheid in engeren zin, wordt door hem voorgestaan. Van dezen man is ook de kernachtige uitspraak afkomstig, dat de tijd gekomen is „om op het geheele gebied der stoffelijke voortbrenging na te gaan, waar research noodig is”.

Er zijn echter volstrekt verwerpelijke, ondermijnende en vertragende factoren aan het werk.

Tusschen vele corypheeën op het gebied van research ontbreekt de wil tot samenwerking in hinderlijke mate of zelfs ten eenenmale¹⁾. Ook de medewerking van hooggeplaatste ambtenaren, om aan ge-coördineerden pioniersarbeid den steun te geven, dien het hoogste landsbelang eischt, schijnt zeer te wenschen over te laten²⁾. De noodzakelijke financiering der T.N.O. — en meer algemeen van research — van overheidswege is jaren lang (en welke jaren!) achterwege gebleven en is ook thans nog als onvoldoende te beschouwen. De toepassing der Octrooibescherming laat in ons toch al kleine land te wenschen over; „octrooizorg” in *Van Loon's* zin ontbreekt bij de overheid; ook is men verre van een gedifferentieerder en elastischer bescherming van de inventieve

¹⁾ C. J. P. Zaalberg, Publ. No. 146, Ned. Inst. v. Efficiency.

²⁾ H. R. Kruijt, Chem. Weekbl. 35, 634 (1938). Zie meer algemeen het „j'accuse” van G. van Iterson Jr. bij zijn aftreden als Voorzitter der T.N.O.-Centrale Organisatie, samengevat in „De Ingenieur” 54, A 191 (1939).

gedachte, waarvan zoowel toetsing (ook in technisch-economisch opzicht) als toepassing in het kader van een grooter project gesteld wordt³⁾. Dit alles contrasteert op de meest verontrustende wijze met den eisch van een vereenigd inzetten van alle krachten over de geheele linie, waaraan reeds langere tijd buiten onze grenzen voldaan wordt; resp. met een activeering en mobiliseering van het vernuft en van de daad op grootsche schaal; en daarmee blijft men op fatale wijze in gebreke, om aan de eischen van dezen tijd te voldoen.

Ook in ons land zijn de middelen en het intellect beschikbaar. De vurige wil om onze roeping te vervullen moet gewekt worden. De middelen daartoe dienen gemobiliseerd en gebruikt te worden.

Volgens een gebruikelijke opvatting kan een overheid niet verder gaan dan de stoffelijke en zedelijke draagkracht der bevolking, haar kennen en kunnen, toelaten. Maar deze factoren zijn niet constanten. Ook in ons volk sluimeren krachten, die voor opwekking vatbaar zijn. In dezen tijd is het een gebiedende eisch, dat van de Overheid een maximum aan vooruitzien, aan leiding en bezieling uitgaat. Het maakt echter den indruk, dat noch de hooge Overheid, noch die deelen van het ambtelijke apparaat en zijn organen, wien dit aangaat, noch helaas zelfs zij, die geroepen zijn, om als specialisten aan de natuurwetenschappelijke en technologische ontwikkeling leiding te geven, het inzicht en den vurigen wil laten overheerschen, die thans vereischt zijn. Een onwankelbare overtuiging is ook noodig, (óók wat de waarde, betekenis en mogelijkheden der Nederlandsche technologie aangaat) om met vereende krachten uit den vaderlandschen stam en zijn geestelijke centra datgene te halen, wat de zedelijke, geestelijke en stoffelijke weerbaarheid van het land in dezen dreigenden tijd ten goede komt.

Daarbij komt, dat de mogelijkheden tot een zedelijke, geestelijke en stoffelijke herbewapening hier in menig opzicht niet minder gegeven zijn dan elders. Er zijn groote hoeveelheden productie-factoren, die braak liggen: Investeerbaar kapitaal, hand- en hoofd-arbeiders. Terwijl onzekerheid den gebruikelijken weg eener productieve belegging van beschikbare spaarmiddelen grootendeels blokkeert, zijn ons groote mogelijkheden tot activeering gebleven. Waardeeren... maar ook benutten wij het feit van een hoog gehouden overheidscrediet, deze kostelijke vrucht der zorg van elke Nederlandsche Regeering.

Gevaarlijke denkfouten.

Terecht blijft het huidige bewind in beginsel aan den eisch vasthouden, dat bij doeleinden van niet-direct-militaire aard door de Overheid slechts kapitaal beschikbaar gesteld mag worden voor op den duur rendabele investeringen. Terecht ducht onze Overheid crediet-inflatie. Ook daarom blijft voor haar nog steeds reëel spaarkapitaal tegen een relatief lagen rentevoet beschikbaar.

Waaraan het der Regeering echter hapert⁴⁾, naar ik meen, is het inzicht, dat het offeren van miljoenen voor stelselmatig, in het kader van een wijd nationaal project gesteld research en voor een daarop mede steunende, verdere technologische ontwikkeling naar hooger peil, naar alle waarschijnlijkheid binnen een generatie een bevredigend of zelfs rijk rendement oplevert — en later nog veel meer — al kan men niet van tevoren met zekerheid zeggen, welk deel van dit grootsche pionierswerk het eerst en het meest zijn

³⁾ Over deze en andere leemten en desiderata zie men mijn samenvattende opmerkingen in de N. Rott. Crt. van 10 Mei 1938 en Ingenieur 1938, Nos. 17 en 31.

⁴⁾ Misschien stel ik dit ten onrechte en niets zou mij liever zijn.

vruchten zal afwerpen. Voorzeker zijn er elementen van onzekerheid aan te wijzen, ook van anderen aard. Iedere vakman weet bijv., dat, wanneer men van A uitgaande B tracht te bereiken, in werkelijkheid soms C bereikt wordt⁵⁾. Het zijn deze en verwante elementen van onzekerheid, een gebrek aan ervaring met, en vertrouwen in deze materie ook, die de mobilisatie van het genie van ons volk onder opoffering van een deel der gemeenschapsgelden — naar den vorm à fonds perdu — zoo moeilijk maakt; waarbij nog komt, dat het een probleem op zichzelf is, wie van de medewerkende partijen⁶⁾ van de vruchten van dien pioniersarbeid een eerste profijt zullen trekken. *En toch zijn deze moeilijkheden van volkomen ondergeschikte beteekenis in verhouding tot de reële en duurzame, directe en indirecte uitkomsten, die langs den aangeduiden weg bereikbaar zijn.* Klaarblijkelijk valt het ons moeilijk, zonder in gelijke mate een harde leerschool doorlopen te hebben, als in andere landen doorlopen werd, om een desbetreffende sterke buitenlandsche ervaring — in wezen en overtuigd — tot de onze te maken.

Er is daarbij een vrees voor misslagen, er heerscht een weifelmoedigheid, die niet in verhouding staat tot het enorme goed, dat op het spel staat: onze toekomst. De aarzeling, om gelden te voteeren, terwijl de vruchten der gewaagde spaarpenningen niet met „zekerheid” vaststaan, berust op een *dubbele denkfout*. Eerstens overschat men te vaak de betrouwbaarheid van begrotingen; elke begroting is tot op zekere hoogte een wissel op de toekomst en afwijkingen van den oorspronkelijken opzet blijven welhaast als regel niet uit. Bovendien verliest men m.i. te zeer uit het oog, dat het juist de overheid is, die met „waarschijnlijkheden” mag werken. Zij toch kan het niet alleen lang „bolwerken”, maar zij heeft ook het voorrecht van den wijderen gezichtseinder, den grooteren tijdmaat. Daarnaast althans dient de verantwoordelijke staatsman zich te gedragen, méér dan aan eenigen particulieren ondernemer of zelfs aan een vertrouwd kapitalisme gegeven kan zijn.

Wat hier in eerste instantie noodig is, is trouwens niet investering op groote schaal, maar slechts een beperkte investering, die de kosten van het proces van stelselmatige kiemlegging en kiemgroeibescherming kan dekken. Hier is ook geen sprake van een begin van crediet-inflatie. Men mag meer verplichtingen op zich laden, wanneer men daartegenover meer weet te presteeren, en met name den technisch-economischen vooruitgang weet te stuwen, veelzijdiger te maken en te bevruchten.

In onzen tijd wordt de Overheid genoopt, meer en meer ordenend op te treden en ordening te bevorderen. Maar ordening-alleen verstart. Zij dient door scheppenden arbeid begeleid te worden, die uiteindelijk baat voor allen brengt. Ook op dit gebied dienen de middelen der Overheid gemobiliseerd te worden en dit geldt te meer, waar zij, die over spaarmiddelen beschikken, er huiverig voor geworden zijn⁷⁾ om als particulieren gelden in de sfeer van het bedrijfsleven te investeeeren. Waar zij er den voorkeur aan geven, beschikbare middelen in overheidsobligaties te beleggen, is het aan de Overheid, om hiervan gebruik te maken en om een klein deel van het lange crediet, waarover zij beschikken kan, te gebruiken voor de hierboven omschreven doeleinden. Voor steun van massaal research dus; en ook — waar de voortgang der techniek een geringere afhankelijkheid van spe-

ciale vestigingsfactoren heeft ingeleid — om veel meer dan voorheen exploratie daàr mogelijk te maken, waar het particuliere initiatief voorloopig tekort schiet. Een dergelijke handelwijze zou er tevens op den duur toe bijdragen de crediet-structuur onzer gemeenschap te verbeteren.

En er is haast bij, om beter en sterker aan onze toekomst te bouwen. Gaat research aan technisch-economische ontwikkeling vooraf, de „lag” is — gelijk gezegd — soms aanzienlijk, de weg moeilijk begaanbaar en steeds opnieuw te zoeken en te banen, al kan menig technisch-economisch probleem scherp gesteld worden.

Er is haast, want een relatief groot tempo van technisch-economische vooruitgang buiten onze grenzen overtreft een trager tempo binnen onze landspallen. Wanneer belangrijke tempo-verschillen inzake den technisch-economischen vooruitgang zich evenwel over een langere periode uitstrekken, dan zal de terugslag daarvan op onze toch al verzwakte economie fataal zijn.

Ik meen, dat iedere autoriteit op technologisch gebied in Nederland dit standpunt zal kunnen deelen en ervan overtuigd is, dat elke aarzeling tendeert, een reeds aanwezigen achterstand nog noodlottiger te doen worden. Zou het niet mogelijk zijn, dat ook onze autoriteiten op economisch gebied vereenigd hun stem verheven ter stuwung tot een vastberaden en grootscheepschen inzet van de mogelijkheden, waarover de moderne gemeenschap beschikt, om het tempo van den technisch-economischen vooruitgang weer te versnellen? Tezamen met hun technische en technisch-economische collega's zouden zij met gezag kunnen getuigen, dat in Nederland de krachten, de middelen en het organisatie-vermogen aanwezig zijn, de technisch-economische mogelijkheden ook, die het in dezen tijd wettigen, om stelselmatig grootere offers te brengen voor den bouw onzer technisch-economische toekomst.

Eischen van „destructieven vooruitgang” en lichtzijden, die daarmede verbonden kunnen worden.

Menige uitvinding wordt ook voor destructieve doeleinden gebezigd, terwijl sommige inventies een meer uitsluitend destructief karakter dragen. Men kan in dit verband van „destructieven vooruitgang spreken” en stellen, dat tegenover een toenemende destructieve macht buiten de grenzen ook een grooter vermogen tot vernietiging aan de andere zijde beschikbaar dient te zijn. In zooverre heeft ook de hierboven bepleite investering haar militaire beteekenis, hetgeen te meer geldt, waar de voorbereiding der landsverdediging een zoo uiterst omvattende taak is geworden. Ook vanuit het militaire standpunt moet onvoorwaardelijk die eenheid van 's lands geestelijke elite geëischt worden, zonder welke een ontwikkeling tempo en reële kracht moet missen.

Aldus kan men de jaarlijks voor massaal research (en daarop aansluitenden exploratie- en ontwikkelings-arbeid) benodigde millioenen, die naar de grootte van het bedrag zeer met het zooveel aanzienlijker defensie-budget contrasteeren, toch daarnaast stellen. Men mag deze millioenen bovendien tegenover de honderdtallen millioenen stellen, die de werklozensteun jaarlijks verslindt. Daartoe is ook in het thans gestelde verband aanleiding, omdat de ervaring geleerd heeft, dat ook vooruitgang op destructief gebied op den duur voor constructieve toepassing, middellijk of onmiddellijk, vatbaar is. Men kan trouwens niet de erkenning van de stelling voorbijgaan — hoe hard deze erkenning velen ook vallen moge — dat de gewelddadige strijd om de macht mede aan de wieg van den technisch-economischen vooruitgang heeft gestaan. En ook heden nog draagt deze machtsstrijd tot een veelzijdigheid van den technologischen vooruitgang bij, die op den duur het beste middel tegen technologische werkloosheid en dus vóór socialen vrede is. *Wie den vrede wil, zoowel naar binnen als naar buiten, bereide zich ten strijde voor...*

⁵⁾ Soms veranderen ook de uitwendige omstandigheden, zoodat achteraf blijkt, dat het streven beter op „D” gericht ware.

⁶⁾ En daartoe zullen ook deelen van het particuliere productie-apparaat behooren.

⁷⁾ Helaas ook door onzekerheid, welke overheidsorganen zelve scheppen. Men vergelijk bijv. opmerkingen, die Prof. Lieftinck dienaangaande maakte op de laatste Algemeene Vergadering van de Vereeniging van de Staathuishoudkunde en de Statistiek.

den veelzijdigen technisch-economischen vooruitgang.

Een mogelijkheid om door den mist van het heden heen te zien.

Het is velen heden angstig te moede, en met reden; het is ieder van er naar streven de groete lijn in het wereld-gebeuren te blijven zien. Men erkenne dan ook, dat de techniek, die immers steeds meer wereld-omvattend wordt, de menschheid tenslotte dwingt tot een terugkeer naar den weg van het gezonde verstand: den weg eener rationeele internationale samenwerking.

Ik ontken niet, dat tegen dit richtsnoer heftig gezondigd wordt; en evenmin dat deze en de volgende generatie daaronder zwaar te lijden zullen hebben. Maar de werkelijkheid, waarbij de wal het schip keert, voedt op. Deze opvoeding, tot wat noodig is, moge hard zijn, zij doet uiteindelijk toch op onmiskenbare wijze haar werk.

In dit verband wil ik tevens opmerken, dat de groete lijn van mijn betoog zoowel in overeenstemming is met de nooden van het heden, als met datgene, wat bestemd is tenslotte in de wereld te zegevieren.

Wij zagen tevoren tevens, dat men den toekomstigen ontwikkelingstrend — zelfs dien der technisch-economische evolutie — niet geheel als een automatisch zich voltrekend proces beschouwen mag. Dit geldt niet in de laatste plaats voor een land als het onze.

Het op eigen, oorspronkelijke en vruchtbare wijze deelnemen aan Nederlands technisch-economischen hervorming, die aller vooruitzien, aller krachten, de beste coördinatie daarvan vereischt. In deze tijden wordt niet alleen de Westersche cultuur in het algemeen gewogen, maar ook die van elk volk. Zijn technologische civilisatie telt daarbij terdege mede, d.w.z. haar stand, haar veelzijdigheid en haar groei-kracht. Wee hem, die te licht bevonden wordt!

Hooge geestkracht moet thans gesteund worden door bewust geconcentreerde, vereenigde en moedige inspanning van allen, die gemobiliseerd en georganiseerd dienen te worden voor, gericht op, een het land dienend hoogste doel: zijn toekomst. Nog meer dan ten tijde van Stuart Mill geldt voor onze toekomst, dat het niet mogelijk is, om met kleine menschen een groete taak te volbrengen.

Een gebrek aan psychische sterkte, aan ruimhartigheid, aan verzienden blik, deze feilen zouden thans onze ergste vijanden zijn. In gelijksoortig verband stelde ik reeds elders⁸⁾:

„Slechts waar enthousiasme, élan is; waar een wijdere blik heerscht; waar Jan Kracht met Jan Capabel en Jan Initiatief intensief en selectief samenwerken, gelijk onder niet minder moeilijke omstandigheden in Nederlands Gouden Eeuw het geval was; slechts daar kan een betere toekomst weggelegd zijn.”

En ook hier wil ik met de woorden besluiten:

„Onder de huidige omstandigheden kan slechts dan duurzaam succes van betekenis in de „internationale klasse” en in de hierboven bepleite richting voor ons bereikbaar zijn, die menover ons land ook over een goed gevormd en uitgerust, systematisch gecoördineerd leger beschikt op het gebied van den research-arbeid, waarbij onder bezielende, gezaghebbende en vooruitziedende leiding de geest over alle geleidingen vaardig is geworden”⁹⁾.

Dr. Ir. L. HAMBURGER.

⁸⁾ Zie Verslag van de laatste Algemeene Vergadering van de Vereeniging voor de Staathuishoudkunde en de Statistiek.

⁹⁾ Op vele feiten en uitspraken, die in deze beschouwing aangeduid werden, wordt — ten deele in meer quantitative vorm en in wijder verband — in een monografie ingegaan, welke in voorbereiding is.

ONDERZOEK NAAR DE „BLIJVENDE WERKLOOSHEID” EN HAAR BESTRIJDING.

De Commissie, ingesteld bij beschikking van den Hoogen Raad van Arbeid d.d. 18 Dec. 1936, waarvan de heer Dr. Ir. Th. v. d. Waerden voorzitter was, heeft na een ruim 2 jarigen arbeid een rapport gepubliceerd, dat en wat volledigheid, en wat wetenschappelijkheid betreft alles wat op het gebied van het werkloosheidsvraagstuk in Nederland is uitgekomen verre achter zich laat. Het is een doorvrochte studie, waarbij de Commissie zich door vele deskundigen heeft laten voorlichten, wier nota's als bijlagen bij het rapport zijn gevoegd.

De conclusies waartoe het rapport komt, zijn, voor wat de bestrijdingsmiddelen op korten termijn betreft, de volgende: uitvoering van openbare en cultuurtechnische werken; pensionneering van arbeiders op 60-jarigen leeftijd, verhooging van den leeftijd, waarop jeugdigen tot het bedrijfsleven worden toegelaten met 2 jaar en arbeidsspreiding (40-urige arbeidsweek, wandelweken, 2 op 1 stelsel).

Op langen termijn ziet de Commissie goede resultaten door verdere industrialisatie.

Bepaald nieuwe denkbeelden bevatten deze conclusies dus niet, hetgeen ook wel niet verwacht kon worden, aangezien het werkloosheidsprobleem reeds vele jaren in bijna alle landen der wereld een onderwerp van studie vormde. Wel nieuw is — althans voor Nederland — dat op zooveel mogelijk mathematische wijze het verband werd aangetoond tusschen de werkloosheid en andere factoren, zooals bijv. loonsverlaging, rationalisatie (vermeerdering van de arbeidsproductiviteit). Verschillende der aanbevolen maatregelen zijn of worden intusschen reeds aangevoerd.

Behalve deze eindconclusies bevat het rapport verschillende aanbevelingen gedeeltelijk in de bijlagen verwerkt, die blijkbaar niet de meening van de geheele Commissie weergeven. Zoo worden aanbevolen voor vergroting van den export om den Guldenkoers verder te verlagen en exportsubsidies te geven, om de arbeidsproductiviteit te breidelen, om bedrijfsgemeenschappen voor de verschillende takken van industrie te stichten, waarin naast de producenten de Ousterie vertegenwoordigd zal zijn met een praeponderabele stem. Zelfs wordt industrialisatie met overheidsgeld wenschelijk geacht, ook al zouden de aldus opgerichte bedrijven privaats economisch bezien niet rendabel zijn.

Tenslotte wordt door de Commissie voor de financiering der desiderata aanbevolen dit te doen deels met geleend geld, deels door nieuw te creëren geld; dit laatste hetzij door het uitgeven van muntbiljetten hetzij door overschrijving van de devaluatiewinst van De Nederlandsche Bank naar het tegoed van het Rijk.

Er zijn landen, waar men ter bestrijding van de werkloosheid de publiek economische rentabiliteit boven de privaats-economische laat gaan en doelbewust onrendabele overheidsbedrijven sticht, waar men ter verhooging van de algemeene productiviteit geld creëert, waar men sterke bedrijfsschappen heeft ingesteld met overwegenden overheidssteun, waar de muntpariteit een economisch wapen is geworden, waar de exportsubsidie een integreerend deel van de economische politiek vormt. Men moet erkennen, dat dit soort middelen in deze landen inderdaad hun gunstige uitwerking op de werkloosheid niet hebben gemist.

Wij vragen ons echter af, indien men die richting uit wil, of men ook niet de consequentie moet aanvaarden, dat men het geheele economische moet aan een centraal punt uit leidt, d.w.z. dat men een min of meer totalitair staatsvorm aanvaardt.

Het rapport heeft overigens het niet te voorkomen bezwaar, hetwelk aan elke langdurige studie op economisch gebied kleeft, dat de toestanden zich middelwyl wijzigen, zoodat toen de Commissie in 1936

zich aan het werk zette, het vraagstuk van de werkloosheid een ander karakter had dan thans het geval is.

Men heeft zeer drastische maatregelen aanbevolen — zooals men ook deed in het Plan van den Arbeid — doch zou men deze ook nog aanbevelen als de Commissie thans nogmaals aan het werk ging en behalve zich te verdiepen in cijfers en berekeningen ook het oor te luisteren legde bij de leiders van onze industrie? Is thans de werkloosheid nog een even urgent vraagstuk als eenige jaren geleden? Wij gelooven van niet.

Indien wij de laatste industriële werkloosheidscijfers vergelijken met die uit vorige jaren, dan zien wij een onmiskenbare groote verbetering.

% der werkloosheid einde Mei	daling t.o.v. vorige jaar in %
1932 24.2	
1933 25.9	
1934 25.1	
1935 30.0	
1936 31.6	
1937 25.5	19.6
1938 24.2	5.1
1939 19.5	19.4

Zoo zeer is zelfs de toestand reeds verbeterd, dat verschillende officieele deskundigen van meening zijn, dat de jeugdwerkloosheid thans in Nederland niet meer bestaat.

Ook lijkt het ons minder juist, dat men de z.g. onzichtbare werklozen, daartoe behooren dus zij, die het niet noodig achten zich bij een arbeidsbeurs op te geven als werkzoekenden, omdat zij toch niet voor steun in aanmerking kunnen komen, als een aequivalente grootheid bij de overige werkloosheid optelt¹⁾. Door deze lieden, die voor de arbeidsmarkt niet de normale waarde hebben, niettemin als normale werklozen te beschouwen, breidt men het begrip werkloos onnoodig verder uit en maakt men een evenzeer onnoodig deprimeerenden indruk van den omvang van het werklozenprobleem.

Wij willen echter ook een enkel cijfer uit het rapport aangeven, dat een gunstig perspectief biedt: Indien in Nederland de productie-index slecht 9 pCt. zou stijgen, zouden 200.000 man aan het werk kunnen komen en zou het werkloosheidsvraagstuk vrijwel zijn opgelost. Wie nu in de gelegenheid is om geregeld de stemmen uit de industrie te vernemen, hoort telkens weer, dat men meer dan voldoende werk heeft, doch niet kan beschikken over voldoende geschoolde krachten. Blijkbaar is de productie-index stijgende, doch nu treedt in de plaats van het vraagstuk van de uitbreiding der werkgelegenheid, dat van de verhooging der geschooldheid der arbeiders op den voorgrond.

Indien men dit rapport heeft doorgewerkt, doet men goed, van een ander rapport kennis te nemen, dat in 1937 in de Vereenigde Staten verscheen²⁾. Dit rapport laat een veel hoopvoller indruk achter voor de ontwikkeling van de werkloosheid. Hoewel men steeds voorzichtig moet zijn met het overnemen van conclusies, welke voor het buitenland gelden, verdient het rapport toch alle aandacht.

Dit werk, dat nog iets lijviger is dan het eerst beschrevene, bestaat uit drie deelen.

1. Social Aspects of Technology;
2. Science and Technology;
3. Technology in various Fields.

Een merkwaardigheid is, dat hetgeen wij in den vorm van conclusies in een slothoofdstuk plegen samen te vatten, hier als stellingen in een voorwoord worden geponeerd.

Al wat daar wordt gezegd, is echter ook niet baanbrekend, doch men wijst terecht op de groote sociale en economische gevolgen, die groote uitvindingen tengevolge hebben gehad en die de arbeidskrachten, die

¹⁾ Zie ten aanzien van deze kwestie Chr. Glasz — „Inventarisatie der Werkloosheid”, E.-S.B. d.d. 31 Augustus 1938, blz. 649.

²⁾ Technological Trends and National Policy of the National Resources Committee. Uitgave: United States Government Printing Office.

door de voortdurende verhooging der arbeidsproductiviteit werkloos worden, weer in het productieproces betrekken. Men is van oordeel, dat er niet de minste aanleiding is om aan te nemen, dat deze in de toekomst achterwege zullen blijven, integendeel dat er alle reden is om aan te nemen, dat de technische ontwikkeling nog een veel grooter vlucht zal nemen, die de bestaande verhoudingen zal wijzigen en nieuwe industrieën zal doen ontstaan.

Het rapport concludeert o.m., dat de landen, die het best uitgerust zullen zijn met natuurwetenschappelijke organisaties, moderne fabrieken en energieke vooruitstrevende ondernemers en goed geschoolde arbeiders, het eerst en het meest van die ontwikkeling zullen profiteren, ondanks dalende conjunctuur en ondanks economisch ongunstige internationale verhoudingen.

In het derde hoofdstuk wordt een systematisch overzicht gegeven van de economische ontwikkeling in eenige takken van nijverheid en in den landbouw. Steeds weer komt daarbij naar voren hoe deze ontwikkeling schoksgewijs is gegaan als gevolg van baanbrekende uitvindingen, terwijl men tevens de waarschijnlijkheid van toekomstige toepassingen van uitvindingen vermeldt, uitvindingen, die een ommekeer in de technologie kunnen teweegbrengen.

Zonder het rapport te willen aanvullen, zouden wij in dit verband willen wijzen op een uitvinding, welke in Duitschland „in de maak is” en die onbegrensde perspectieven biedt. Wij doelen op de microscoop, welke een 30.000 malige vergrooting bereikt. Hierdoor zal het wellicht mogelijk zijn, dat op elk gebied van de natuurwetenschappen nieuwe terreinen worden ontsloten, die nieuwe industrieën zullen doen verrijzen, en nieuwe arbeidsmogelijkheden scheppen, die — het verleden leert het — in het algemeen groter zijn dan de arbeidsgelegenheid, die zij vernietigen.

Wat valt hier voor Nederland uit dit rapport te leren? Dat men zijn wetenschappelijke research organisaties moet verbeteren en uitbreiden. Ook hier te lande hebben wij een coördineerend lichaam daarvoor, het z.g. „Toegepast Natuurwetenschappelijk Onderzoek”, doch te oordeelen naar de afscheidsrede van zijn vorigen voorzitter Prof. Dr. Ir. G. v. Iterson, ontbreekt aan zijn doeltreffendheid het een en ander, zoodat de resultaten achterblijven bij wat men kan verwachten.

Dr. Ir. J. G. SCHLINGEMANN.

HET URGENTIE-RAPPORT 1939 VAN DE VEREENIGING VOOR WAARDEVAST GELD

In het Mei-nummer van het tijdschrift van de Nederlandsche Vereeniging voor Waardevast Geld publiceert deze Vereeniging het Rapport, dat in haar Buitengewone Algemeene Vergadering op 4 Maart 1939 in beginsel goedgekeurd is.

Een drietal opmerkingen zou ik naar aanleiding van dit Rapport hier willen maken.

Op blz. 36 lezen wij:

„Een en ander moet leiden tot een daling van den Gulden, waartegen op zichzelf geen enkel bezwaar bestaat; bovendien beschikken wij over de middelen, de daling in de hand te houden.”

Het lijkt mij toe, dat deze zin twee lichtvaardige en gevaarlijke uitspraken bevat. De eene is de verklaring, dat „tegen een daling van den Gulden op zichzelf geen enkel bezwaar bestaat”. Deze uitspraak lijkt mij daarom lichtvaardig, omdat ze, voor zoover op de practijk gebaseerd, uitgaat van de ervaringen bij de jongste depreciaties tot nu toe opgedaan en geen rekening houdt met de gevolgen, die ons in de toekomst nog te wachten staan. Deze uitspraak is gebaseerd op de ervaring, dat ook in ons land na de jongste depreciatie van bezwaren van algemeen en dusdanig ernstigen aard, dat de volkswelvaart rechtstreeks bedreigd wordt, tot dusverre niets gebleken is. En zulks ondanks het feit, dat de goudwaarde van den Gulden met meer dan 20 pCt. ge-

daald is en de hoeveelheid circulatie-bankgeld meer dan verdubbeld is. Het lijkt mij echter lichtvaardig hieruit te concluderen, dat ons ook voor de toekomst geen gevaren te wachten staan. Wat toch is het geval?

Onder den druk van de internationale politieke spanning in Europa en van de voor het bedrijfsleven uiterst belemmerende regeeringspolitiek in de Vereenigde Staten van Amerika is de ondernemerslust tot een minimum gedaald en de drang naar liquiditeit naar verhouding gestegen. Ondanks de lagere goudwaarde van het geld en ondanks de overvloedige circulatie gaan in verband met de ongunstige tijdsomstandigheden de bezitters van het geld er nog steeds niet toe over hun geld in ruil tegen goederen aan te bieden. Zij blijven op hun geld zitten, omdat dat het meest liquide bezit is en wachten betere tijlen af.

Vandaar dat sterke dalingen van de goudwaarde van het geld en fantastische vermeerderingen van het geldkwantum in verschillende landen het prijsniveau der goederen niet of weinig beïnvloed hebben.

De toekomst zal echter heel andere ervaringen kunnen meebrengen. Indien de tijdsomstandigheden eenmaal zouden verbeteren, zou de drang naar liquiditeit afnemen en het is absoluut niet te overzien, welke afmetingen de aan de tegenwoordige tendens tegengestelde dan zal aannemen. Een sterke vraag naar goederen en „Sachwerten“, een inflationistische tendens, een vlucht in de goederen, een „sauve qui peut“ om zich te ontdoen van de dan overbodig geworden liquiditeit mag bij voorbaat geenszins uitgesloten geacht worden.

Wij zullen ons dan gelukkig mogen prijzen, dat de Gulden minder gedaald is dan andere valuta's, het eventuele inflatieproces zal dan bij ons althans minder ernstige gevolgen aannemen dan in andere landen.

Het is het noodlottige van depreciaties van het geld, dat zij in een tijdperk van een algemeen drang naar liquiditeit toch niet baten en de dure rekening pas presentereen, wanneer zij door niemand meer gewenscht worden.

Daarom lijkt het mij lichtvaardig en gevaarlijk om nu wij ons nog slechts kunnen baseeren op de ervaringen van een tijdperk van hooge liquiditeitseisen te poneeren, dat „tegen een daling van den Gulden geen enkel bezwaar bestaat“.

De andere uitspraak in denzelfden zin was, dat „wij beschikken over de middelen, de daling in de hand te houden“. Vermoedelijk is hier bedoeld, dat wij het in de hand zouden hebben onder de tegenwoordige omstandigheden de depreciatie van den Gulden geleidelijk tot bijv. 25 of 30 pCt. te doen stijgen. Hiertegen is op zichzelf *momenteel* nog geen ernstig bezwaar aan te voeren. Maar wat doen de voorstanders van „waardevast geld“, als de tijdsomstandigheden gunstig worden en een inflationistische tendens doorbreekt? Gesteld eens, dat de voorstanders van een stabiel prijsniveau dan eens zouden moeten calculeeren, dat een depreciatie van bijv. slechts 5 pCt. reeds geleid zou hebben tot een terugkeer naar het prijsniveau van bijv. 1926? Hoe krijgen wij het wilde beest dan weer in zijn kooi?

De ervaringen van het voorjaar 1937 in Amerika opgedaan, toen reeds het gerucht, dat de goudwaarde van den Dollar verhoogd zou kunnen worden, de conjunctuur ernstig verstoorde, gaven hierop al een antwoord.

Een tweede opmerking betreft de volgende passage op blz. 34:

„De stimulans, die van de exportbedrijven had kunnen uitgaan, indien Nederland reeds vóór het laatste stadium van den conjunctuuropgang 1932/37 had gedevalueerd, verzwakte, toen in den loop van 1937 een kentering op de wereldmarkt intrad en zich aldaar een prijsdaling voltrok, die wel uiterst

ongunstig moest inwerken op het economisch leven hier te lande.“

In de eerste plaats vraagt men zich hier af, of de terugslag niet nog sterker geweest zou zijn, indien de stimulans tevoren krachtiger geweest was en of wij niet geheel voor een terugslag gespaard gebleven waren, indien wij bij de oude goudwaarde van den Gulden gebleven waren. Vóór de depreciatie was er in 1936 al een duidelijk herstel van onze conjunctuur, dat op heel wat degelijker grondslagen gevestigd was dan de in September 1936 gevolgde depreciatie.

Maar in de tweede plaats houdt deze zin op blz. 34 het verwijt in, dat wij niet al eerder de oude goudwaarde van den Gulden hebben prijsgegeven, alsof het bewezen of ook maar slechts aannemelijk gemaakt was, dat de conjunctuuropgang in andere landen aan de devaluaties te danken was. Is het niet aannemelijker, dat gunstiger conjunctuur in andere landen gevolg was van het feit, dat sinds een aantal jaren ijzer meer gevraagd is dan boter?

Als derde opmerking moet mij van het hart, dat het Urgentie-Rapport den indruk maakt afkomstig te zijn van de meer extremistische elementen uit de Vereeniging voor Waardevast Geld en dat ook op de Vergadering van 4 Maart 1939 de extremistische vleugel het best vertegenwoordigd was.

Indien de Vereeniging voor Waardevast Geld in zijn geheel dit Rapport zou aanhangen, dan zou men in overweging moeten geven haar naam aan te passen aan de veranderde doelstelling.

Oorspronkelijk was het doel der Vereeniging gericht op waardevast geld, gebaseerd op het wetenschappelijke principe, dat een vaste ruilwaarde van het geld, een stabiel prijsniveau, wenschelijk en bereikbaar was. Men kan over dit principe van meening verschillen, ik geloof noch aan de wenschelijkheid noch aan de bereikbaarheid van een stabiel prijsniveau. Door velen is dit principe trouwens m.i. meermalen afdoende bestreden. Maar in het Urgentie-Rapport vindt men nog slechts aanbevelingen voor muntverzwakking. De „weg terug“ wordt niet meer bekeken. Alleen de tocht met free-wheel de helling af wordt behandeld, niet het moeizaam getrap om de volgende helling weer op te komen.

Nu kan men ter verdediging van het Urgentie-Rapport aanvoeren, dat het allereerst de maatregelen moet bespreken, die thans *urgent* zijn. Maar bij een dergelijke belangrijke materie, die zoo diep ingrijpt in het economische leven zou toch ook moeten worden aangegeven, hoe bij een eventuele stijging van het prijsniveau de goudwaarde van het geld weer opgevoerd zou moeten worden. Hoe moeilijk, ja zelfs ondoenlijk dit is, hebben de hierboven vermelde ervaringen in de Vereenigde Staten in het voorjaar van 1937 opgedaan, bewezen.

Van het streven naar waardevast geld blijft dan niets anders over dan stimuleering van de conjunctuur bij iedere inzinking door depreciatie van het geld. Wat thans wordt aanbevolen, zou met hetzelfde recht in de neergaande periode van den volgenden conjunctuur-cyclus moeten worden aanbevolen. Indien iedere cyclus ons 40 pCt. van de goudwaarde van ons geld zou moeten kosten, is het niet moeilijk uit te rekenen wat ons na 40 jaren zou overblijven. En al zal het nu bij iederen cyclus gelukkig niet zoo ernstig zijn als in deze depressie, toch zou het geheele geld- en credietwezen volkomen ontwricht worden.

Indien het publiek eenmaal op goede gronden periodieke muntverzwakkingen zou moeten verwachten, zou het zeker onmogelijk worden langjarige contracten in geld af te sluiten; lange leeningen, levensverzekeringen, pensioenfondsden zouden onmogelijkheden worden. En dit zijn nog slechts enkele onderdelen van het economisch leven. De geheele wereld-

huishoudig zou bij periodiek te verwachten depreciaties volledig ontwricht worden.

Het is daarom van de meest dwingende urgentie, dat de Vereeniging voor Waardevast Geld, indien zij een daling van den Gulden wil bepleiten, ook den „weg terug” aangeeft bij een eventuele stijging van het prijsniveau. Dat men slechts de eene richting beziet van dit tweezijdig vraagstuk, is te begrijpen, indien duidelijk aantoonbaar is, dat de fout in de conjunctuur schuilt in een schaarschte aan geld. Wellicht is er dan een correctie mogelijk, zonder dat later weer een correctie in de andere richting volgen moet. Maar bij de tegenwoordige overvloedige geldcirculatie in de verschillende landen kan de fout in de conjunctuur onmogelijk bij geldschaarschte gelegen zijn. Men bepleit dan met depreciatie een nieuwe fout om andere te corrigeren. Tj. G.

DE RUIL VAN RUBBER TEGEN KATOEN.

Blijkens persberichten is dezer dagen een overeenkomst tot ruil van katoen tegen rubber tusschen de Vereenigde Staten en Engeland ondertekend, waarbij 600.000 balen katoen tegen 80.000 ton rubber zullen worden geleverd. Niet dus is, zooals uit de aanvankelijke berichten viel af te leiden, ook de Nederlandse Regeering rechtstreeks bij de transactie betrokken, doch deze blijft alleen beperkt tot de Vereenigde Staten van Amerika — de belangrijkste katoenproducent — en Groot-Brittannië, als vertegenwoordiger van belangrijke rubberproducenten.

Deze overeenkomst heeft vele aspecten; daar is in de eerste plaats de politieke en strategische beteekenis, dan de beteekenis voor de katoenmarkt, voor de Amerikaanse katoenpositie, de andere katoen produceerende landen, voor de rubbermarkt en de bij rubber belanghebbenden en dan het precedent voor andere landen. Van al deze zijden zullen wij ons beperken tot de rubberzijde van het vraagstuk en wij hopen, dat dan van andere zijde het vraagstuk voor de katoen nader zal worden beschouwd.

Onze vroeger geuite bezwaren.

In E.-S.B. van 10 Mei jl. hebben wij dit plan reeds op de beteekenis voor de rubber getoetst, uitgaande van de veronderstelling, dat het om een hoeveelheid van 226.000 ton rubber zou gaan. Wij hebben daaraan toen groote bezwaren verbonden gezien, welke als volgt kunnen samenvatten:

ten aanzien van de *verkrijging* van een voorraad van 226.000 ton hebben wij opgemerkt, dat deze alleen mogelijk zou zijn door extra-tap en dat zij dus tijd zou vergen, terwijl het produceeren van een dergelijke hoeveelheid voor verschillende gebieden in verband met de onvoldoende aanwezigheid van arbeidskrachten moeilijkheden zou geven;

ten aanzien van de *aanwezigheid* van een extra-voorraad van 226.000 ton rubber in handen van een lichaam naast het Internationale Rubbercomité hebben wij vastgesteld, dat deze voorraad op den duur verkocht en dan aangevuld zou moeten worden, omdat rubber niet eeuwig houdbaar is, dat naar onze meening voorts de kans bestond, dat de Amerikaanse handelaren en fabrikanten hun voorraad zouden verminderen en dat het maken en daarna bestaan van een extra-voorraad van 226.000 ton, zelfs indien hij volkomen geblokkeerd zou zijn, prijsdrukkend zou werken, terwijl, indien er geen oorlog komt, deze voorraad t.z.t. weer zou moeten worden gerealiseerd, hetgeen dan tot (belangrijke) verscherping der restrictie zou leiden, zoodat wij de vrees uitspraken, dat het voor producenten per slot van rekening een nadeel zou beteekenen.

Bezien wij deze argumenten, dan blijkt, dat zij geheel gebaseerd zijn op de *hoeveelheid* rubber; op de goederenmarkten hebben de gegevens relatieve beteekenis en is de omvang van doorslaggevendete beteekenis, een feit, dat eveneens geldt voor de mogelijkheid van het verkrijgen.

Tot stand gekomen overeenkomst.

Nu blijkt, dat het thans niet om ruim 200.000, doch om 80.000 ton gaat, komen de daaraan verbonden consequenties in een geheel ander licht te staan. Wij zullen om te beginnen kort den aard der transactie, voor wat de rubberzijde betreft, omschrijven, zooals wij hem uit de persberichten afleiden en dan aan de hand daarvan de beteekenis en de consequenties, zooals wij deze zien, nagaan. Zooals gezegd, gaat het om een hoeveelheid van 80.000 ton, waarvoor de prijs zal bedragen het gemiddelde der Singapore-noteringen voor No. 1 ribbed smoked sheets gedurende de periode van 1 Januari tot 23 Juni 1939 vermeerderd met $\frac{1}{4}$ Singapore-cent per lb. voor verpakking en laadkosten; de prijs is dus eenvoudig f.o.b. Uitdrukkelijk is toegezegd, dat de normale handelsorganen niet uitgeschakeld zullen worden. Evenmin zal een (verdere) schaarschte op de markt worden veroorzaakt, hetgeen impliceert, dat de medewerking van het Internationale Rubbercomité zal worden ingeroepen om een extra-quotum vrij te geven; dit zou, zooals in de Engelsche bladen o.i. terecht wordt opgemerkt, moeten leiden tot een vrijgeven van een quotum voor alle deelnemers aan de restrictie, omdat de restrictie-overeenkomst dit, behalve voor Fransch Indo-China, tot grondslag heeft. De rubber zal in Amerika gedurende een termijn van 7 jaar worden bewaard, terwijl de voorraad kan worden ververscht, waarbij de noodige voorzichtigheid in acht zal worden genomen, teneinde verstoring van de markt te voorkomen. Tenslotte zal het bijeenbrengen van de rubber later geschieden, dus nadat deze is voortgebracht, terwijl t.z.t. de voorraad zal worden geliquideerd na ruggespraak tusschen de Regeeringen.

Gaan wij deze punten stuk voor stuk na, dan is o.i. het belangrijkste de omvang van den voorraad.

Omvang van den voorraad.

Plaatsen wij het cijfer van 80.000 ton te midden der rubbergegevens, dan ontstaat het volgende beeld: 80.000 ton beteekent:

- 1o. nog geen 2 maanden verbruik der Vereenigde Staten;
- 2o. nog niet $\frac{1}{5}$ van den momenteelen wereldvoorraad buiten de restrictiegebieden;
- 3o. ongeveer 160 pCt. van de vermindering dezer wereldvoorraden sedert 31 Januari 1939;
- 4o. ongeveer 70 pCt. van de vermindering der wereldvoorraden sedert ult. 1937 (ult. 1937 ongeveer 525.000, thans ongeveer 407.000 ton);
- 5o. ongeveer 8 pCt. van het wereldverbruik van thans of minder dan 1 maand huidig wereldverbruik.

Indien men voorts bedenkt, dat de wereldvoorraden buiten de restrictiegebieden zijn gedaald van ongeveer 750.000 ton per ultimo 1934 tot ongeveer 407.000 ton thans, dus met ruim 340.000 ton, terwijl de wereldabsorptie buiten de productiegebieden in 1934 op 919.300 ton en in 1938 op ruim 932.000 ton wordt getaxeerd (cijfers ontleend aan het overzicht van het Internationale Rubbercomité), dan ziet men, dat de statistische positie, hoewel ongunstiger wordend, toch geen grooten weg teruggaat.

Wat wel een bezwaar zou kunnen worden geacht, is, dat de voorraadpositie in de Vereenigde Staten (incl. stoomende voorraden) op den duur tot boven de 300.000 ton zal stijgen, zoodat men zich kan voorstellen, dat de fabrikanten en handelaren daar hun voorraden verder zullen verminderen, doch daartegenover staat in de eerste plaats, dat Amerika dan de gevreesde machtspositie zou prijsgeven, terwijl dit in de tweede plaats zou leiden tot een vergroting van de voorraden elders buiten de restrictiegebieden, wat wij zeker geen nadeel zouden achten voor de statistische positie; immers, in E.-S.B. van 31 Mei jl. hebben wij er reeds op gewezen, dat de voorraden elders wel zeer klein zijn en een vergroting zelfs met de volle 80.000 ton zou overeenkomen met een absorptiecapaciteit van deze andere gebieden van nog geen 2 maanden. Het totaal der voorraden in handen van

Amerika is met ongeveer 320.000 ton niet zoodanig, dat men van een vergroting der Amerikaanse machtspositie kan spreken; immers, aan het einde der jaren 1931 tot en met 1935 was het steeds hooger en in 1937 ongeveer even hoog.

Van onze bezwaren, zooals indertijd uiteengezet, vervallen dus bij rustige beschouwing, nu de hoeveelheid 80.000 ton blijkt te zijn, dat van een vergroote machtspositie der Amerikanen, terwijl wij voor een prijsdrukkenden invloed van deze hoeveelheid geen gronden zien bij de tegenwoordige constellatie der rubbermarkt.

Wat het door ons geuite bezwaar ten aanzien van het verkrijgen der hoeveelheid betreft, het tijdsbezwaaar heeft Amerika geaccepteerd.

Wat het verzamelen van de rubber betreft, het verkrijgen van een hoeveelheid van 80.000 ton kan niet op overwegende bezwaren stuiten, indien alle restrictiegebieden deelnemen; schakelen wij Siam uit, dan bedragen de gezamenlijke standaardquota 1.464.500 en beteekent 80.000 ton dus een verruiming van de uitvoerquota met bijna 5½ pCt. gedurende een jaar. Bedenkt men, dat, indien het wereldverbruik zich op het tegenwoordig niveau handhaaft, het uitvoerquotum voor het derde kwartaal reeds ongeveer 2 pCt. beneden het verwachte verbruik ligt, dan kunnen wij hier bezwaarlijk een bezwaar voor het Internationale Rubbercomité zien om zijn medewerking te verlenen, terwijl wij het voor de rubberproducerende landen mogelijk achten — hoewel hier en daar na een zeker tijdsverloop — deze hoeveelheid in zeer korten tijd bijeen te brengen. Nog geheel daargelaten, dat er binnen de restrictiegebieden een voorraad ligt van meer dan 130.000 ton, waarvan een deel — zeker 50.000 ton — reeds dadelijk kan worden geleverd, is een opvoering der productie met ongeveer 5 pCt. per jaar of 10 pCt. over een half jaar o.i., zonder verstoring van de markt, technisch binnen korten tijd mogelijk, temeer, omdat het, bij een overuitvoer van ongeveer 36.000 ton, zooals deze per ult. April voor de gezamenlijke gebieden bestond, geen productievergroting met het volle percentage behoeft te zijn.

Daarbij komt, dat er voor het Rubbercomité misschien nog een belangrijke grond om zijn medewerking te verlenen schuilt in artikel 21a der internationale overeenkomst, dat luidt: „Any contracting Government may at any time, if it considers that its national security is endangered and that the continuance of its obligations under this Agreement would be inconsistent with the requirements of its national security, give notice to the Government of the United Kingdom that it desires the suspension for the period of the emergency of all its rights and obligations under the Agreement (except those set out in Articles 12 and 13 in regard to new planting and the export of planting material respectively), and all such rights and obligations shall thereupon be suspended until the Government which has given notice informs the Government of the United Kingdom of the termination of the emergency.” Bij de suiker heeft de Engelsche Regeering met uittrekking bedreigd, bij de rubber zou zij het slechts tijdelijk behoeven te doen.

Wat den omvang betreft, kunnen wij dus feitelijk bij een hoeveelheid van 80.000 ton geen groote bezwaren zien; om deze te produceeren in den tijd van een half jaar, zouden de quota gedurende 2 kwartalen elk met 10 pCt. moeten worden verhoogd, indien men de voorraden binnen de restrictiegebieden onaangestast wil laten. Een vergroting van de uitvoerquota met 10 pCt. van de standaardproductie beteekent, aangenomen dat de tegenwoordige productie het uitvoerquotum evenaart, een opvoeren der productie met 1/5 van de tegenwoordige. Dit is wel veel, doch niet onmogelijk, omdat tijdelijk de in de restrictiegebieden liggende voorraden kunnen worden gebruikt en een overdraagbaar zijn der licenties de afwikkeling kan vereenvoudigen. Technisch zou het bijv. denkbaar zijn,

in verband met den door de Engelsche Regeering aan te leggen bijzondere prijs, dat uitvoervergunningen van een bijzondere kleur worden uitgereikt, die eveneens verhandelbaar zouden moeten zijn. Toch kan in een plotseling sterke opvoering der productie, vooral in verband met de bestaande voorraadpositie — die reeds gedeeltelijk schaarsch kan worden genoemd, in welk verband een vermindering der gewone Amerikaansche voorraden ten gunste der andere gebieden toejuiching zou verdienen — een bezwaar tegen dit voorstel worden gezien en zullen hier vermoedelijk de buffervoorraden binnen de restrictiegebieden hulp moeten verlenen, wil men een herhaling van 1937 voorkomen, die thans zou kunnen voortspuiten uit de moeilijkheid voor producenten (bijv. op Sumatra) om hun productie snel met 15 pCt. der quota (nl. 5 pCt. extra op grond van de algemeene positie) of pl.m. 30 pCt. van hun huidige productiecapaciteit te vergroeten.

Prijs.

Wat den prijs betreft, aangenomen, dat deze overeenkomt met de gemiddelde Singapore-notering en dat de ondernemingen daarvan het normale aandeel krijgen, is deze voor een additioneele levering zeker niet slecht te noemen. Deze notering ligt in elk geval ruim 3 Singapore-cents boven het gemiddelde van 1938 en om daarvoor een additioneel kwantum te mogen leveren, mag zeker niet onaantrekkelijk worden genoemd. Tusschen de Engelsche en de andere Regeeringen zal dan terzake van hoeveelheid en prijs op deze basis een overeenkomst moeten worden gemaakt, zoodat indirect ook de andere Regeeringen erbij betrokken worden. Immers, zonder deze bestaat, tenzij de prijs zou dalen, geen zekerheid, dat de Engelsche Regeering de hoeveelheid tegen dezen prijs krijgt.

Handel.

Indien langs de gewone kanalen de rubber wordt verkregen, genieten de handelaars een extra voordeel, dat eventueel in de verre toekomst door een tijdelijke vermindering hunner inkomsten zal kunnen worden gecompenseerd, doch het zal er van afhangen, hoe over 7 jaar de wereldconsumptie zal zijn en hoe het dan met de „Ersatz”middelen zal staan. Indien de handel niet ingeschakeld zou worden, en dus niet de extrabate zou krijgen, zou hij zich niet oogenblikkelijk, doch alleen voor de verre toekomst benadeeld kunnen achten. Een vraag is echter, hoe men, indien het regeeringszaak wordt, de exporteurs zal inschakelen.

Duur.

Tenslotte wat den duur (7 jaar) betreft; niemand kan bij een artikel als rubber zeggen, hoe de toestand over 7 jaar zal zijn. Wij weten noch iets over het verbruik dan, noch iets over de toekomstige beteekenis der vervangingsmiddelen en deze factor kan men niet juist taxeeren; wel staat vast, dat dan die voorraad van 80.000 ton zal vrijkomen en dat dus het rubbercomité, indien de restrictie tegen dien tijd nog bestaat, met dezen op de markt komenden voorraad rekening zal moeten houden. Toegezegd is, dat bij deze realisatie overleg zal worden gepleegd.

Een feit, dat wel aandacht verdient, is het tusschentijdsche ververschen van den opgeslagen voorraad; dit zou tot manipuleeren van de positie — prijsdrukkende werking — kunnen leiden, wat een gevaar blijft, dat echter kwantitatief bij 80.000 ton geringer is dan bij ruim 200.000 ton. In dit verband wijzen wij erop, dat deze ruil een ander vraagstuk vormt dan dat van de bufferpool, omdat dit laatste juist de bedoeling heeft van prijsmanipulatie met behulp van den voorraad.

Invloed op den prijs.

Hoewel uit onze vergelijkingen blijkt, dat 80.000 ton voor de feitelijke positie niet van zoodanige beteekenis is, dat daarvan een prijsdrukkende werking zal uitgaan, is daarmee nog niet gezegd, dat dit ook niet het geval zal zijn. Men heeft hier te doen met

het marktpersoneel der rubbermarkt, dat de gevolgen, zooals het deze ziet, in den rubberprijs zal verdisconteeren en hoe dit zal zijn, hangt van de beoordeeling af, dus mede van het verbruik in de toekomst. Men moet dus onderscheiden den indruk op het eerste oogenblik en de beteekenis van dezen voorraad gedurende de komende jaren in verband met de ontwikkeling van het verbruik en de geheele statistische positie in de toekomst. Voor het oogenblik zien wij zeker geen aanleiding tot prijsdaling, wij kunnen ons zelfs denken, dat de marktvoorziening in zekeren zin in gevaar kan worden gebracht, omdat een gelijkblijven van het verbruik de normale voorraden verder zal doen dalen, wat weer — evenals in 1937 — de gedachte van een rubberschaarschte teweeg kan brengen met als gevolg een prijsstijging.

Wat de verdere toekomst betreft, moet men bedenken, dat in tijden van teleurstellende consumptie de extra-voorraad van 80.000 ton een prijsdrukken-den invloed kan oefenen en dus tot (onnoodige) verscherping der restrictie zal kunnen leiden.

Conclusie.

Hoewel men het totstandkomen van dergelijke transacties voor de ontwikkeling van den wereldhandel en de algemeene economische structuur kan betreuren, moet men toch tevens vaststellen, dat deze transactie van 80.000 ton voor de rubberproducenten een voordeel is, omdat zij — zij het tijdelijk — de productiemogelijkheid vergroot zonder de algemeene marktpositie in gevaar te brengen. Doch nogmaals moet er de nadruk op worden gelegd, dat deze conclusie uitsluitend verband houdt met de genoemde hoeveelheid van 80.000 ton.

Voor de *Nederl.-Indische ondernemingsrubber* beteekent het de werking van de gewone vergrooting van het quotum, dus, indien de eigen voorraden ongewijzigd blijven, grootere hoeveelheid — afgezet tegen gefixeerden prijs — bij lageren kostprijs voor het geheele kwantum, dus grootere winstcapaciteit, tenzij de marktprijs belangrijk zou dalen. Alleen dan, indien de Engelsche Regeering de hoeveelheid alleen uit eigen gebieden zou betrekken, zou de conclusie anders moeten worden, doch zolang dit niet vaststaat, behoeven wij ons in deze mogelijkheid niet te verdiepen. Het zou, aangenomen, dat levering in 6 maanden moet plaats hebben, een 10 pCt. grooter quotum of een vergrooting van de productie met 20 pCt. gedurende een half jaar beteekenen, wat voor den geheelen kostprijs een voelbaren invloed zal hebben, ook al zouden de taploonen iets stijgen. Een vraag is, of de Overheid hiervan ook zal profiteren door ook van deze extra-hoeveelheid het bijzonder rubberuitvoerrecht te heffen.

Voor de *bevolkingsrubber* zal het uiteraard ook een bijzonder voordeel brengen, doch kan het er voorts toe leiden, dat de prijs voor „niet-door-licenties-gedekte-rubber” over de heele linie ten koste van de noteering der uitvoervergunningen iets zal stijgen, wat een toestand zou scheppen, die meer met de structuur van dezen bedrijfstak zou overeenkomen. J. F. H.

AANTEKENINGEN.

De 29ste publicatie van het Nederlandsch Economisch Instituut.

Een dezer dagen verschijnt de 29ste publicatie van het Nederlandsch Economisch Instituut, t.w.:

Economische aspecten der internationale migratie, door Dr. A. Winsemius. Deze studie wordt in den handel gebracht voor f 2.—. Voor donateurs en leden van het Nederlandsch Economisch Instituut geldt de verminderde prijs van f 1.50.

Donateurs en leden kunnen zoowel bij het Secretariaat van het N.E.I., Pieter de Hoochweg 122, Rotterdam-West (Giro No. 158477) als bij den boekhandel en de uitgevers (De Erven F. Bohn, Haarlem) bestellen. Anderen *uitsluitend* bij den boekhandel en de uitgevers.

Economische aspecten der internationale migratie.

Met zijn studie „Economische aspecten der internationale migratie”, die binnenkort als 29ste publicatie van het Nederlandsch Economisch Instituut verschijnt, heeft Dr. A. Winsemius zich tot doel gesteld een theorie der internationale migratie op te bouwen. Dientengevolge is deze studie niet in de eerste plaats gericht op wat men onder de huidige omstandigheden het „probleem der internationale migratie” kan noemen. Eerst in het laatste van de acht hoofdstukken wijdt schr. een zestal paragrafen aan dit migratievraagstuk. „Doch een volledig begrip” — aldus schr. in het voorwoord — „van de omstandigheden waaronder de migratie tegenwoordig moet plaats vinden, en van de weerstanden die zij ondervindt, eischt als grondslag, dat men vooraf een juist inzicht in de oorzaken en gevolgen van de internationale migratie heeft verkregen.”

Schr. ziet de internationale migratie als een symptoom van het tot stand komen van een internationale arbeidsverdeling. Zodoende is de theorie, die hij opbouwt, naast de theorie van den internationalen handel en die der kapitaalbewegingen, dus een onderdeel van de theorie der internationale specialisatie.

In de analyse wordt de migratie onderscheiden in twee soorten. In de eerste plaats de migratie van arbeiders, welke streven naar hooge reële arbeidsloonen, en daarnaast de migratie van koopkrachtbezitters, welke er op uit zijn hun inkomen te besteden in gebieden met een laag prijsniveau, waar de kosten van levensonderhoud gering zijn. Het is echter niet mogelijk een scherpe scheiding tusschen deze twee soorten migraties te maken. Hoewel schr. constateert, dat ook binnen de grenzen van een land belangrijke migraties kunnen plaats vinden, welke grootendeels door dezelfde wetten worden beheerscht als de internationale migratie — men denke slechts aan den trek van het platteland naar de steden, en de aantrekking van „goedkope” woongemeenten —, beperkt hij zich in zijn studie hoofdzakelijk tot de internationale migratie.

In korte trekken komt het betoog van schr. op het volgende neer. Indien in een land de arbeid relatief overvloedig is, wat zich uit in relatief lage loonen, zal dit land, indien het met andere landen in ruil treedt, zich gaan toeleggen op de voortbrenging van arbeidsintensieve goederen en deze exporteeren in ruil voor arbeidsexstensieve producten. Het gevolg van dezen goederenruil is, dat de vraag naar arbeid in dit land toeneemt, waardoor een tendens tot verhooging van de arbeidsloonen ontstaat. Daarnaast is het mogelijk, dat de laagbetaalde arbeiders worden aange trokken door de hoogere loonen in andere landen en emigreeren. Tengevolge van deze emigratie wordt het aanbod van arbeid in het emigratieland geringer, waardoor eveneens een tendens tot verhooging der arbeidsloonen optreedt. Zoowel als gevolg van de migratie van arbeid als van den goederenruil ontstaat dus internationaal een grootere gelijkheid der arbeidsloonen. Uiteraard reageert de arbeider niet alleen op momenteele loonsverschillen, maar gaat het veel meer om toekomstige verschillen en verschillen in de kans om vooruit te komen.

Als gevolg van den internationalen goederenruil worden de prijzen van de goederen, die internationaal verhandelbaar zijn, behoudens transportkosten, invoerrechten en dergelijke, in de landen, die aan den handel deelnemen, gelijk. Dit is echter niet het geval met de z.g. nationale goederen, die internationaal niet geruild kunnen worden, zooals huizen, kanalen en tal van diensten. Dientengevolge blijven er, ondanks den internationalen handel, groote verschillen bestaan tusschen de diverse nationale prijsniveaux.

Dit is oorzaak van het ontstaan van de tweede groep migranten, de menschen die bij de besteding van hun

inkomen streven naar een zoo groot mogelijke behoeftebevrediging. Zij worden afgestooten door landen met een hoog prijsniveau, aangetrokken door gebieden met geringe kosten van levensonderhoud. Als gevolg van deze migratie ontstaat, zooals schr. uiteenzet en aan de hand van statistische gegevens bewijst, een grootere gelijkheid der nationale prijsniveaux.

Na een behandeling van eenige min of meer op zichzelf staande aspecten van de internationale migratie, zooals de wederzijdsche beïnvloeding van migratie en internationale kapitaalbeweging, de transfer, welke het gevolg is van de migratie van koopkrachtbezitters, de conjunctuur in verband met de migratie, en de reacties van het aanbod van arbeid, geeft schr., zooals reeds gezegd, in het laatste hoofdstuk eenige beschouwingen omtrent den huidige stand van het migratievraagstuk.

Hij grondt zich hierbij op het voorafgaande en constateert, dat een deel van de belemmeringen, die de migratie momenteel ondervindt, door internationale overeenkomsten zou kunnen worden opgeheven.

Indien men het vraagstuk der internationale migratie beschouwt in het theoretische raam, zooals het in deze studie is geschied, dan groeit dit — aldus schr. — uit tot een onderdeel van het vraagstuk der internationale verdeeling van menschen en grondstoffen. De sterke economische verbondenheid van de landen der wereld door goederenruil, kapitaalbewegingen en migratie realiseert zich in het uiterst samengestelde mechanisme der internationale specialisatie. „Geen enkele rem” — aldus besluit schr. — „is aangelegd aan de deelnemers in dit gecompliceerde apparaat, indien zij tot bevordering van werkelijke of vermeende eigen belangen, een deel hiervan buiten werking stellen en daarmee de harmonische werking van het geheel verstoren tot schade van de andere deelnemers. Zoolang niet een politieke organisatie bestaat, die dit systeem der internationale economische relaties kan beheerschen en beschermen, schijnt het niet mogelijk de hiermede samenhangende brandende vraagstukken op afdoende wijze op te lossen.”

INGEZONDEN STUKKEN. DE TEXTIELCONTINGENTEERING.

Naar aanleiding van de beschouwing, welke Prof. Dr. J. Wisselink in ons blad van 29 Maart jl. aan de brochure van de Commissie voor Overleg inzake Textiel-Import heeft gewijd, schrijft deze Commissie¹⁾ ons als volgt:

Het heeft de C.O.T.I. bevreemd, dat Prof. Wisselink een bespreking van haar brochure gebruikt voor een breedvoerige uiteenzetting, welke geheel buiten inhoud en strekking van deze brochure omgaat. De hooggeleerde schrijver besteedt immers vele kolommen aan een pleidooi voor de bescherming van de vitale belangen van de Nederlandsche nijverheid. Het spreekt vanzelf, dat deze belangen ook de C.O.T.I. zeer ter harte gaan, omdat haar leden, gelijk geschre-

¹⁾ Voor de lezers, die den naam van deze Commissie lezen zonder te weten, welke bedrijven daarin zijn vereenigd, is het nuttig, dat — bij wijze van naamkaartje — een omschrijving van de samenstelling van deze samenwerking uit den textielhandel gegeven wordt. In de C.O.T.I. zijn de navolgende organisaties vereenigd: Federatie van Textiel Grossiers Bonden; Katholieke Organisatie van Grootwinkelbedrijven; Vereeniging van Grootwerkgevers in het Winkel- en Magazijnbedrijf; Nederlandsche Vereeniging van Handelsagenten; Nederlandsche Bond voor den Detailhandel in Textiel- en Mode-artikelen; Nederlandsche Bond voor den Detailhandel in Dameskleding; Comité uit Winkeliers, die belang hebben bij den invoer van Buitenlandsche Tricot- en andere Textielgoederen, en de Vereeniging tot Behandiging van Textiel-Import Belangen.

Deze samenwerking omvat tezamen ca. 1.300 bedrijven op het gebied van textiel, terwijl alle categorieën van den

ven, de meerderheid van hun behoeften bij de Nederlandsche nijverheid dekken. Men zal in de geheele brochure dan ook geen zin kunnen vinden, waaruit blijkt, dat de C.O.T.I. de belangen van de Nederlandsche nijverheid minder welgezind zou zijn. Integendeel staat in de inleiding duidelijk, dat de C.O.T.I. zich op het standpunt stelt, dat alle bij de contingenteering belanghebbende groepen uiteindelijk één en hetzelfde belang hebben. Het doel van de brochure is alleen en uitsluitend — en elke bijmenging van andere elementen in de positie vertroebelt dit — te wijzen op de benadeeling van de belangen van den Nederlandschen invoerhandel, in verband waarmee de C.O.T.I. zich afvraagt, of „sedert jaren gevoerde contingenteeringspolitiek” heeft geleid tot resultaten, welke de offers zouden kunnen rechtvaardigen, die aan den handel zijn gevraagd. In dit kader behoeft de C.O.T.I. niet in te gaan op de vraagstukken, waarop Prof. Wisselink zijn betoog grootendeels richt. Daaruit vloeit voort, dat de C.O.T.I. in haar antwoord aan dit gedeelte van de critiek van Prof. Wisselink stilzwijgend voorbij kan gaan.

Het heeft ons verder bevreemd, dat Prof. Wisselink in zijn uiteenzetting volkomen de offers negeert, waarmee de door hem geprezen resultaten voor de nijverheid zijn verkregen. Door het afdwingen van deze offers, welke door de andere bedrijfspgroepen in ons land gebracht zijn en nog gebracht worden, worden toch de fundamenteen ondermijnd, waarop de krachtige pijlers stonden, die als de traditioneele dragers van de Nederlandsche volkswelvaart deze tot dusver hebben opgehouden. Deze ondergraving zal, gelijk op den duur niet zal kunnen uitblijven, haar terugslag moeten hebben op den toestand van de Nederlandsche nijverheid. De hooggeleerde schrijver noemt zelf de waarde van de contingenteering als middel tot het verkrijgen van ruilposities. Contingenteering, welke echter als gevolg heeft, dat de internationale ruil van goederen steeds meer beperkt wordt, terwijl naast deze contingenteering nog andere beschermende maatregelen genomen worden, welke den toch reeds beperkten goederenruil nog verder bemoeilijken, versterkt deze positie als middel tot het scheppen van export niet. Wij hebben in onze brochure op pagina 42 en 43 aan dit vraagstuk en zijn consequenties op het gebied van werkverruiming aandacht gegeven en hebben hiervoor tevens aandacht gevraagd.

Op de vraag, welke de brochure stelt, hebben wij in de beschouwing van Prof. Wisselink evenmin antwoord gevonden, tenzij dit antwoord besloten is in de — overigens onvolledige — vergelijking met den vader, het zieke kind en den dokter. Deze vergelijking is daarom onvolledig, wijl in het gezin van de Nederlandsche volksgemeenschap meerdere kinderen zijn naast de industrie. Stelt men de vergelijking zoo, dan wordt het beeld geheel anders. Het bezwaar is dan niet, dat aan het zieke kind alle denkbare zorgen worden gewijd. Het bezwaar is veel meer, dat men bij deze verzorging, welke offers vraagt van de andere kinderen, nalaat den gezondheidstoestand van deze andere kinderen op peil te houden. Na 7 jaren beklagt één van die andere kinderen (de invoer-

handel in textielgoederen hierin ruim vertegenwoordigd zijn. Het is naar onze meening tevens nuttig hierbij te vermelden, dat de totale omzet van de door deze organisaties in onze samenwerking vereenigde bedrijven voor een overwegend percentage bestaat uit Nederlandsche producten.

Het samenwerken van deze vakorganisaties, die onderling toch ook weer meer of minder groote belangenverschillen toonen, is alleen mogelijk, indien daarbij het streven naar een zoo objectief mogelijke beoordeling van het handelsbelang in het kader van het algemeene belang vooropstaat. Het feit, dat het overgrote gedeelte van de samenwerkende bedrijven in de eerste plaats afnemers der Nederlandsche industrie zijn, is voldoende aanleiding om ook de positie van deze leveranciers in het kader van het algemeene belang zoo objectief mogelijk te beschouwen.

handel) zich er over, dat de zieke weliswaar 10 pCt. in gewicht is toegenomen, doch dat zijn constitutie blijkbaar zeer onbevredigend is gebleven. Het is, zooals men dat in den volksmond noemt, ongezond dik geworden. Aan het klagende kind wordt voedsel onthouden, terwijl bovendien een derde kind uit hetzelfde gezin (de agrarische export) mede sedert jaren eigen gezondheid in de waagschaal moet stellen om mede te werken aan het herstel van de zieke. Zoo gaat het er uitzien, dat het gezin binnen afzienbaren tijd meerdere zieken zal tellen. Is het nu zoo dwaas om te vragen, of het voor tuberculose voorbeschikte kind voldoende nut getrokken heeft van de voorgeschreven geneeswijze, indien daarbij de aandacht erop wordt gevestigd, dat de reconvalescente dagelijks op de tocht zit (sterke binnenlandsche concurrentie en geen juiste afweer tegen kostprijverschillen met het buitenland)?

En dáár ligt het probleem. Is de steeds verdergaande verzwaring van lasten voor den handel juist,

a. gezien de tot heden bereikte resultaten op het gebied van het weerstandsvermogen der industrie;

b. zoo lang niet bewezen is, dat het juiste geneesmiddel ook in juiste doses is toegediend?

Wij constateeren op het huidige oogenblik, dat de industrie, naar de meening van de Regeering, nog verderen steun behoeft in den vorm van verhoogde invoerrechten niettegenstaande het hooge procentuele aandeel van het binnenlandsche verbruik, dat reeds in haar bezit is. Deze steun is voor de textielindustrie zelfs grooter dan het algemeene schema van de voorgestelde en inmiddels op grond der Tarief-machtigingswet in werking getreden verhooging van invoerrechten.

Wij constateeren, dat er in deze industriele bedrijfstakken — zooals het practisch in de geheele Nederlandse textielindustrie het geval is — een uiterst scherpe binnenlandsche concurrentie bestaat. Schrijver erkent dit, doch zwijgt hierover verder. Hierdoor wordt tevens erkend, dat bij de instelling van dezen maatregel — dus bij de eerste toediening van geneesmiddelen op het zieke kind — nagelaten werd om te voorkomen, dat er nieuwe ziektekiemen in het te genezen lichaam opgenomen werden.

Schrijver erkent het bestaan van de groote kostprijverschillen met het buitenland, welke ook thans nog hun invloed op de binnenlandsche industrie doen gelden. Schrijver erkent hiermede tevens, dat de toegepaste therapie hiertegen in de afgelopen jaren niet voldoende heeft uitgericht.

Schrijver zegt, dat wij „als het ware” den producent een belangrijke kostenverlagende rationalisatie verwijten. Dit ontkennen wij ten eenen male. Het vaststellen van rationalisatie en van de daarmee gepaard gaande verslechtering van de kwaliteit der werkgelegenheid wil allermint een verwijt beteekenen. Het vaststellen van dit feit beteekent echter wèl, dat wij betwijfelen, of door het eenzijdig accentueeren van industriele belangen (is dit objectief?) de belangen van ons land en daarmee van ons volk het best gediend worden. Vooral nog indien hiermede een voortdurende bemoeilijking van het bedrijf van handel en landbouw gepaard gaat.

Wij verwijten den producent de toegepaste rationalisatie allermint. Wij erkennen haar waarde en zeer zeker ook als antipode van „verstarring”. Wij betreuren het echter ten eerste, als een ruime mate van bewegingsmogelijkheid, voor één enkel onderdeel van het nationale bedrijfsleven, alleen maar bereikt kan worden door het aanbrengen van verstarring in een anderen bedrijfstak, waarin meer menschen een bestaan vinden dan in de gerationaliseerde industrie. De bemoeilijking van en verstarring in het bedrijf van den handel doet toch evenzeer haar terugslag gevoelen op de daarin belegde kapitalen en op vele nevenbedrijven en de daarin bestaande werkgelegenheid.

Door schrijver wordt ons verweten, dat wij ons

schuldig gemaakt zouden hebben aan een „niet steeds billijke critiek op het Departement van Economische Zaken”. Schrijver laat wederom na deze onbillijke critiek nader aan te duiden. Wij verklaren hierbij categorisch, dat het nimmer onze bedoeling geweest is of zal zijn, critiek om der wille daarvan uit te oefenen. Onze Commissie is daarvoor te zeer door-drongen van de ontzaglijke moeilijkheden, waarvoor de Regeering in haar taak geplaatsd is. Indien in ons streven naar billijkheid en objectiviteit desalniettemin onbillijkheden gelanceerd zouden zijn, dan willen wij daarvoor thans reeds onze verontschuldigen aanbieden. Wij willen daarnaast echter tevens opmerken, dat de in onze brochure naar voren gebrachte meeningen berusten op officieele publicaties, terwijl de argumenten, waaruit zou moeten volgen, dat onze meening onbillijk is, ontbreken of ons tenminste onbekend zijn.

Zoo is het ons onbekend, hoe schrijver — op het gebied, dat in onze brochure behandeld is — kan zeggen, dat wij op den goeden weg zijn met de doorvoering van het principe, dat dankbaar gebruik zal worden gemaakt van elke organisatie van bedrijfsgeenooten, die belangrijk genoeg is om zelfstandig te kunnen oordeelen. Onze samenwerking, waarin alle groepen op het gebied van den textielhandel vertegenwoordigd zijn, kan toch door haar samenstelling bevoegd tot oordeelen geacht worden.

Van een dankbaar gebruik maken van onze organisatie en van haar deskundigheid is echter tot heden weinig gebleken.

Schrijver zegt, dat in ambtelijke kringen nog wel wantrouwen bestaat tegen adviezen uit het bedrijfsleven, omdat deze (vooral vroeger) dikwijls verre van objectief geweest zijn. Deze adviezen waren — zoo niet alle, dan toch grootendeels — afkomstig van de industrie. Het is toch een overbekend feit, dat de industriele organisaties in zeer vele opzichten de Regeering van advies gediend hebben. Personen, die in deze organisaties vooraanstaande posities bekleeden, hebben handelsdelegaties, welke het afsluiten van handelsaccorden tot doel hadden, geleid. Andere op hetzelfde gebied vooraanstaande personen hebben deze besprekingen van nabij kunnen volgen. Acht men dit redelijk, omdat industriele belangen hierdoor beïnvloed kunnen worden, dan is het evenzoo redelijk, dat de handel dezelfde gelegenheid krijgt om voor zijn belangen op te treden. Van dit laatste is tot nu toe niets gebleken.

Waar schrijver erkent, dat de adviezen uit het bedrijfsleven (derhalve minstens ook van de industrie) „dikwijls verre van objectief” waren, terwijl desalniettemin aan de kringen, waaruit deze adviezen afkomstig waren, leidende en andere functies gegeven zijn, en de raadpleging van dit gedeelte van het bedrijfsleven er blijkbaar niet onder geleden heeft, kunnen wij de vrees, dat onze brochure een eventuele raadpleging van den handel ongunstig zou beïnvloeden, niet deelen. Het is daarbij niet voldoende, om ons gebrek aan objectiviteit ten laste te leggen. Zijn onze meeningen gebaseerd op gebrek aan kennis van argumenten van internen aard, dan is onze samenwerking als zoodanig — naar onze meening — voldoende waardevol om haar tenminste van deze argumenten volledig op de hoogte te stellen. Het aanwezig zijn van verkeerde meeningen kan de goede zaak slechts schaden en er kan geen bezwaar tegen zijn om door volledige bekendheid van argumenten verkeerde meeningen weg te nemen. Verdediging van het eigen belang is geen uitvinding van den handel. Integendeel, de handel kan op dit gebied nog veel leeren van de industrie. De toepassing van objectiviteit bij deze verdediging is echter iets, dat de handel zichzelf zal moeten leeren. Het streven hiernaar en de wil hiertoe spruiten voort uit de samenstelling van onze Commissie.

Dit kan de ook door schrijver noodzakelijk geoordeelde samenwerking tusschen handel en industrie

slechts ten goede komen. Onze gedachten hierover mogen voldoende bekend geacht worden voor de aandachtige lezers van onze brochure. Deze gedachten liggen geheel in de lijn van schrijvers erkenning van de noodzaak van begrip bij handel en nijverheid voor elkaars moeilijkheden. Inderdaad, die alleen staat op de bodem der werkelijkheid en volkomen rationeel is.

Wij beëindigen deze opmerkingen met het uitspreken van de hoop, dat de samenwerking, welke zoowel door ons als door Prof. Dr. J. Wisselink gezien wordt als een noodzaak, in de nabije toekomst tot stand moge komen en tot heil van onze geheele samenleving moge werken.

Naschrift. Als men het rustige en nu ontegenzeggelijk op positieve samenwerking gerichte betoog van de C.O.T.I. leest en als men daarbij het „naamkaartje” dezer organisatie ziet, betreurt men nog meer dat de C.O.T.I. de eerste keer haar doel zoo voorbij geschoten is.

Zooals ook in de bespreking van de C.O.T.I.-brochure (E.-S.B. 29 Maart 1939) uiteengezet, heeft ondergeteekende al jaren vóór de C.O.T.I.-brochure een veel grootere samenwerking tusschen handel en industrie bepleit. Deze is vooral noodig geworden door de economische structuurveranderingen. Alleen bij een zeer intensieve samenwerking kan een bedrijfstak (productie en distributie) tegenwoordig zijn volle efficiency bereiken en dus zijn taak voor de nationale gemeenschap behoorlijk vervullen. Het contingentteeringvraagstuk is hierin geheel begrepen.

Voor een dergelijke samenwerking is een wederzijdsch begrip bij handel en industrie van elkaars problemen en moeilijkheden een eerste voorwaarde. Tevens zijn, waar tegenwoordig (zooals de C.O.T.I. zelf terecht opmerkt) de Overheid diep in het bedrijfsleven ingrijpt, goede en objectieve uiteenzettingen der problemen onmisbaar ter voorlichting der uitvoerende ambtenaren. Brochures als die der C.O.T.I. kunnen een belangrijke bijdrage voor beide doeleinden zijn, en als zodanig heeft ondergeteekende in zijn bespreking dan ook de verschijning ervan toegejuicht.

Niets is echter minder geschikt om deze samenwerking te bevorderen dan dat men het probleem voor de andere groep onvolledig en scheef stelt. Niets is ook meer geschikt om het nuttig effect van andere goede punten van een betoog te verminderen, omdat bij een gedeeltelijke scheeve probleemstelling een lezer onwillekeurig alles in twijfel gaat trekken.

Indien men nu echter, zooals de C.O.T.I. deed, bij een afweging van de baten der contingentteering alleen maar de rechtstreeksche werkgelegenheid in de schaal werpt en bovendien alleen maar toeneming van werkgelegenheid laat wegen (terwijl ieder weet, dat wij zonder contingentteering practisch *geen* werkgelegenheid meer zouden hebben!), dan is men, al is het onbedoeld, zoowel vervallen in een onvolledige als in een scheeve probleemstelling. Het ware o.i. voor de C.O.T.I. beter geweest deze tekortkoming ruiterlijk in haar antwoord te erkennen, vooral nu zij, zooals de schrijver van het antwoord het uitdrukt, daarbij

haar „naamkaartje” afgeeft. Juist met het oog op de daarop voorkomende goede namen, is het jammer, dat zij haar kaartje niet ontdaan heeft van het vlekje, veroorzaakt door de bovenvermelde fout. Vooral bij een eerste kennismaking verdient het aanbeveling om een schoon visitekaartje af te geven.

Nu wij op onze critische bespreking van 29 Maart 1939 wel een uitvoerig commentaar krijgen, doch een commentaar, hetwelk op ons hoofdbezwaar (de onvolledige en scheeve probleemstelling) met geen enkel woord ingaat, zullen wij den schrijver in zijn commentaar niet volgen, ook al zouden wij op alle punten tegenargumenten kunnen aanvoeren. Een gedachtenwisseling wordt toch, als men niet op elkaars argumenten ingaat, volkomen onvruchtbaar.

Wij zullen, omdat het hier de opvatting van de taak als bespreker van een boek of brochure betreft, nog even kort ingaan op de beide hoofdverwijten van het verweer. Doch overigens lijkt het ons het beste om, nu de zaken zoo staan, de lezers van de E.-S.B. maar aan te raden om zoowel de brochure der C.O.T.I. als onze bespreking hiervan d.d. 29 Maart 1939 te herlezen, tezamen met deze laatste stukken. Men kan dan zelf oordeelen over de al dan niet juistheid van ons beider beschouwingen.

De hoofdverwijten van den schrijver van het verweer zijn, dat ondergeteekende „een bespreking van een brochure gebruikt voor een breedvoerige uiteenzetting”, „een pleidooi voor de bescherming van de vitale belangen van de Nederlandsche nijverheid”, terwijl: „het doel der C.O.T.I.-brochure is alleen en uitsluitend te wijzen op de benadeeling van de belangen van den Nederlandschen invoerhandel”, in verband waarmede de C.O.T.I. zich afvraagt „of de sedert jaren gevoerde contingentteeringpolitiek heeft geleid tot resultaten, welke de offers zouden kunnen rechtvaardigen die aan den handel zijn gevraagd”. Verder heeft het de C.O.T.I. „bevreemd dat Prof. W. in zijn uiteenzettingen volkomen de offers negeert”, „welke door de andere bedrijfstegroepen in ons land zijn gebracht”.

Dit laatste verwijt is, nog ongeacht de hieronder volgende opmerkingen omtrent titel en accent der brochure, ook in letterlijken zin reeds volkomen ongegrond. In de bespreking der brochure toch wijst ondergeteekende (blz. 251—252 E.-S.B. d.d. 29 Maart 1939) wel degelijk op de bezwaren door den handel ondervonden en vraagt voor ettelijke opmerkingen en gedachten der C.O.T.I. alle aandacht. De waarde van de zekerheid omtrent contingenten, ook uit handelspolitiek oogpunt, is zelfs een door ons toegevoegd element, dat de schrijver zelf niet noemt.

Wat nu het eerste verwijt betreft, wij vermoeden, dat de lezers van de E.-S.B., hiervan kennis nemend, zich twee vragen zullen stellen, nl.:

of de C.O.T.I. nu den titel van haar eigen brochure vergeten is, en

hoe de C.O.T.I. zich de taak van dengeen, die een boek of brochure bespreekt, eigenlijk denkt.

Wat de eerste vraag aangaat, de titel van de brochure luidde: „Werd door contingentteering gezonde werkverruiming verkregen?”. Zoolang nog een titel het hoofdprobleem van een brochure aangeeft, be-

AANVOER VAN GRANEN. (In tons van 1000 kg.)

Artikelen	Rotterdam			Amsterdam			Totaal	
	18-24 Juni 1939	Sedert 1 Jan. 1939	Overeenk. tijdvak 1938	18-24 Juni 1939	Sedert 1 Jan. 1939	Overeenk. tijdvak 1938	1939	1938
Tarwe	12.291	406.219	527.668	—	42.589	4.250	448.808	531.918
Rogge	2.147	110.312	76.988	—	1.600	—	111.912	76.988
Boekweit	309	9.244	7.882	—	—	—	9.244	7.882
Mais	12.392	323.915	660.441	—	50.918	56.776	374.833	717.217
Gerst	4.555	134.110	184.954	300	10.294	8.626	144.404	193.580
Haver	2.205	100.135	104.010	—	1.860	7.812	101.995	111.822
Lijnzaad	850	79.805	81.745	1.487	169.943	128.822	249.748	210.567
Lijnkoek	550	42.332	33.139	—	150	100	42.482	33.239
Tarwemeel	1.035	31.659	31.000	—	3.322	7.240	34.981	38.240
Andere meelsoorten	550	12.115	17.538	—	2.920	3.005	15.035	20.543

hoeft men niet te vragen waar men in dit geval het zwaartepunt heeft willen leggen.

Nu de taak van dengeen die een boek of brochure bespreekt. Het bespreken van een brochure is toch geenszins slechts een weergeven van den inhoud, doch ook wel degelijk het geven van critiek, waarbij de lezers op de sterke en zwakke punten van een brochure opmerkelijk gemaakt worden. Men kan in een ernstige zaak geen critiek uitoefenen zonder te bewijzen wat men zegt en het bewijs, dat wij zonder contingentieering practisch een vernietigde industrie (en dus géén werkgelegenheid) meer zouden hebben, kan alleen geleverd worden met uitgebreide structuur- en kostprijsgegevens. Voorts is men bij een bespreking aan ruimte gebonden: men kan niet een geheele brochure nog eens weer gaan herhalen.

Het accent van een bespreking hangt dus van den inhoud van een brochure af. En indien nu, zooals hier het geval was, in een brochure het in den titel vermelde *hoofdprobleem* (werkgelegenheid) absoluut *scheef* gesteld wordt, dan moet de schrijver ervan niet verwonderd zijn, dat in een bespreking ook het accent op deze ernstige tekortkoming bij het hoofdprobleem valt. Wil men het accent van een brochure en daarmee ook van elke bespreking anders hebben, dan moet men in de eerste plaats den titel anders kiezen. Als men het anders bedoelt, moet men het ook anders zeggen. Doch men kan een titel en de kennelijke hoofdstrekking van een brochure niet achteraf nog eens wijzigen, door een mededeeling wat eigenlijk de bedoeling was. Men moet zulks overwegen vóór de publicatie en niet later.

J. WISSELINK.

Groothandelsprijzen van belangrijke voedings- en genotmiddelen en grondstoffen.

(Indexcijfers gebaseerd op 1927 t/m 1929 = 100).
Laatste noteringen (20/27 Juni 1939).

Artikel	Vreemde munt	Prijs in Gulden	Indexcijfer
Voedings- en genotmiddelen			
Gerst	—	89,50	41,6
Maïs, termijn	—	89,—	46,4
Maïs, Amer. Mixed	—	97,50	45,7
Rogge	—	3,80	31,2
Tarwe, termijn	—	3,15	25,1
Tarwe, Roemeensche	—	3,60	26,7
Rijst	sh. 5/11 ¹ / ₄	2,62	40,1
Boter	f 0,60 ¹ / ₂	0,75	36,4
Kaas	—	17,25	37,8
Eieren	—	3,50	43,6
Gesl. runderen	—	65,30	69,0
Gesl. varkens	—	56,—	65,6
Bevr. Arg. rundvleesch	sh. 4/2 ¹ / ₂	1,86	62,8
Bacon	sh. 99/-	39,69	59,6
Cacao	sh. 19/10 ¹ / ₂	8,76	25,4
Koffie, Robusta	—	0,125	25,5
Koffie, Sup. Santos	—	0,14	23,7
Suiker	—	8,—	50,0
Thee	—	0,515	68,0
Grondst. van agr. aard			
Jute	£ 26.15/-	235,00	55,1
Katoen, Mid. Upland	\$cts 9,91	0,187	39,7
Katoen, Sup. Fine Oomra	pence 4,41	0,162	45,1
Austr. Wol, Crossbr. Col. Carded	pence 18,—	0,661	47,8
Austr. Wol, Merino	pence 25,—	0,919	39,3
Jap. Zijde	\$ 2,50	4,71	36,8
Rubber	pence 8,25	0,30	45,2
Grenenhout	£ 21.5/-	187,43	81,5
Vurenhout	—	130,—	85,1
Koehuiden	—	14,50	36,2
Copra	—	9,87 ¹ / ₂	32,2
Grondnoten	£ 11.17/6	104,72	41,9
Lijnzaad	—	97,50	50,1
Goud	sh. 148/6	65,50	127,3
Grondst. v. niet-agr. aard			
Koper	£ 42.-/-	370,40	47,1
Lood	£ 14.13/2	129,25	46,5
Tin	£ 229.10/-	2023,90	69,6
IJzer, Cleveland	sh. 99/-	43,65	103,6
Gietijzer	sh. 72/9	32,10	81,2
Zink	£ 14.10/8	128,15	40,4
Zilver	pence 19 ¹ / ₆	0,72	55,4
Steenkolen	—	10,25	93,9
Petroleum	\$ 1,02	1,92	62,2
Benzine	\$cts 4,69	0,0883	30,5
Kalkspeter	—	6,10	54,5
Zwavelz. ammoniak	—	5,30	47,5
Cement	—	12,35	67,9
Steenen, binnenmuur	—	9,50	72,6
Steenen, buitenmuur	—	12,—	64,3

¹) Heffing Crisis Zuivel-Centrale.

(Wegens plaatsgebrek vervangen bovenstaande statistieken deze week het gebruikelijk overzicht der groothandelsprijzen.)

Indexcijfers van belangrijke voedings- en genotmiddelen en grondstoffen.

	Indexcijfer voedings- en genotmiddelen	Indexcijfer agrarische grondstoffen	Indexcijfer niet-agr. grondstoffen	Algemeen indexcijfer grondstoffen	Algemeen indexcijfer	Indexcijfer Indische uitvoerproducten
Jan. 1939	43,4	40,7	55,1	48,5	46,5	45,4
Febr. "	41,7	42,1	55,5	49,4	46,4	45,7
Mrt. "	42,8	43,5	56,5	50,6	47,6	47,8
Apr. "	43,0	44,1	56,3	50,7	47,7	48,8
Mei "	43,2	45,9	56,9	51,9	48,5	49,9
31 Mei-6 Juni "	42,7	46,6	58,0	52,8	48,9	50,8
6-13 " "	42,6	47,0	57,9	53,0	48,9	49,9
13-20 " "	42,7	46,8	57,8	52,8	48,9	49,8
20-27 " "	42,4	47,0	58,1	53,0	48,9	50,0

MAANDCIJFERS.

Gecombineerde Maandstaat van de Nederlandsche en Nederlandsch-Indische Grootbanken.

(In miljoenen gulden)	Nederl. Banken		Ned.-Ind. Banken		Totaal	
	30 Apr.	31 Mei	30 Apr.	31 Mei	30 Apr.	30 Mei
Activa:						
Kas, kassiers en dag-geldleeningen	110	126	90	74	200	200
Nederl. en Ned.-Indisch schatkistpapier	146	146	104	108	250	254
	256	272	194	182	450	454
Ander overheidspapier	35	46	22	31	57	77
Wissels	20	21	43	43	63	64
Bankiers in binnen- en buitenland	58	52	62	58	120	110
Prolongaties en voorschotten op effecten ..	107	102	83	80	190	182
	220	221	210	212	430	433
Debiteuren	280	270	140	144	420	414
Effecten en Syndicaten	65	57	41	36	106	93
Deeln. (incl. voorschott.)	10	10	29	29	39	39
	355	337	210	209	565	546
Gebouwen	16	16	14	13	30	29
Diverse rekeningen (incl. overl. posten) ..	—	—	—	1	—	1
Belegde bestemmingsreserve	2	2	—	—	2	2
Effecten leendepot	17	17	—	—	17	17
	866	865	628	617	1494	1482
Passiva:						
Crediteuren	525	526	394	387	919	913
Wissels — eigen accept. " — derden	13	12	7	8	20	20
	6	6	3	4	9	10
	19	18	10	12	29	30
Deposito's op termijn ..	42	42	105	101	147	143
Diverse rekeningen ..	9	8	5	2	14	10
Bestemmingsreserve ..	2	2	—	—	2	2
Effecten leendepot	17	17	—	—	17	17
	614	613	514	502	1128	1115
Werkzaam kapitaal ..	252	252	114	115	366	367
Aandeelenkapitaal	170	170	87	87	257	257
Reserve	82	82	27	28	109	110
	252	252	114	115	366	367

STATISTIEKEN.

SURINAAMSCHIE BANK.

Voornaamste posten in duizenden gulden:

Data	Metaal	Circulatie	Andere opsch. schulden	Discont.	Div. rekeningen ¹⁾
27 Mei 1939..	819	1.232	637	516	1.283
20 " 1939..	820	1.121	661	516	1.299
13 " 1939..	811	1.130	730	526	1.317
6 " 1939..	805	1.196	648	522	1.266
29 April 1939..	829	1.261	603	527	1.246
1 Juli 1914..	645	1.100	560	735	396

¹⁾ Sluftp. der activa.

WISSELKOERSEN IN NEDERLAND.

Data	New York ^{*)}	Londen ^{*)}	Berlijn ^{*)}	Parijs ^{*)}	Brussel ^{*)}	Batavia ¹⁾
20 Juni 1939	1.88½	8.81%	75.58	4.99	32.03	100½
21 „ 1939	1.89½	8.82	75.60	4.99½	32.03½	100½
22 „ 1939	1.88¾	8.81½	75.58	4.99¾	32.04	100¼
23 „ 1939	1.88¾	8.81½	75.55	4.99	32.04	100½
24 „ 1939	1.88¾	8.81½	75.60	4.99¾	32.04½	100½
26 „ 1939	1.88¾	8.81½	75.55	4.99½	32.04	100½
Laagste d.w. ¹⁾	1.88	8.80%	75.47½	4.98½	31.98	100
Hoogste d.w. ¹⁾	1.88¾	8.82½	75.62½	4.99¾	32.07½	100½
Muntpariteit	1.469	12.1071	59.263	9.747	24.906	100

Data	Zwitserland ^{*)}	Praag ¹⁾	Boekarest ¹⁾	Milaan ^{**)}	Madrid ^{**)}
20 Juni 1939	42.47	—	—	—	—
21 „ 1939	42.47½	—	—	—	—
22 „ 1939	42.47	—	—	—	—
23 „ 1939	42.47	—	—	—	—
24 „ 1939	42.47½	—	—	—	—
26 „ 1939	42.46	—	—	—	—
Laagste d.w. ¹⁾	42.40	—	—	—	—
Hoogste d.w. ¹⁾	42.50	—	1.40	9.95	—
Muntpariteit	48.003	7.371	1.488	13.094	48.52

Data	Stockholm ^{*)}	Kopenhagen ^{*)}	Ostlo ^{*)}	Helsingfors ¹⁾	Buenos Aires ¹⁾	Montreal ¹⁾
20 Juni 1939	45.42½	39.37½	44.32½	3.89	43%	1.87%
21 „ 1939	45.45	39.37½	44.32½	3.89	43%	1.87%
22 „ 1939	45.42½	39.37½	44.32½	3.89	43%	1.87%
23 „ 1939	45.40	39.37½	44.32½	3.89	43%	1.87%
25 „ 1939	45.42½	39.37½	44.32½	3.89	43%	1.87%
26 „ 1939	45.42½	39.37½	44.32½	3.89	43%	1.88
Laagste d.w. ¹⁾	45.35	39.30	44.25	3.86	43	1.87%
Hoogste d.w. ¹⁾	45.45	39.42½	44.37½	3.91	44	1.88%
Muntpariteit	66.671	66.671	66.671	6.266	95%	2.1878

*) Notering te Amsterdam. **) Not. te Rotterdam. 1) Part. opgave. In 't 1ste of 2de No. van iedere maand komt een overzicht voor van een aantal niet wekelijks opgenomen wisselkoersen.

KOERSEN TE NEW YORK. (Cable).

Data	Londen (\$ per £)	Parijs (\$ p. 100 fr.)	Berlijn (\$ p. 100 Mk.)	Amsterdam (\$ p. 100 gld.)
20 Juni 1939	4.68½	2.64	40.12	53.10
21 „ 1939	4.68½	2.65	40.12½	53.09½
22 „ 1939	4.68½	2.64½	40.12	53.08½
23 „ 1939	4.68½	2.64½	40.12	53.09
24 „ 1939	4.68½	2.64½	40.11½	53.09
26 „ 1939	4.68½	2.64½	40.11	53.08
27 Juni 1938	4.95½	2.78%	40.30	55.35
Muntpariteit..	4.86	3.90%	23.81½	40%

KOERSEN TE LONDEN.

Plaatsen en Landen	Noteerings-eenheden	10 Juni 1939	17 Juni 1939	19/24 Juni 1939 Laagste/Hoogste	24 Juni 1939
Alexandrië...	Piast. p. £	97½	97½	97%	97½
Athene...	Dr. p. £	547½	547½	540	555
Bangkok...	Sh. p. tical	1/10 ¾	1/10 ¾	1/10 ¾	1/10 ¾
Budapest...	Pen. p. £	24	24	23¾	24
Buenos Aires ¹⁾	p. peso p. £	20.20½	20.19	20.17	20.24
Calcutta...	Sh. p. rup.	1/5 8 3/32	1/5 15/16	1/5 ½	1/5 15/16
Hongkong..	Sh. p. \$	1/2 15/16	1/2 15/16	1/2 15/16	1/2 15/16
Istanbul..	Piast. p. £	580	580	580	583
Kobe.....	Sh. p. yen	1/2	1/2	1/2 15/16	1/2
Lissabon...	Escu. p. £	110¼	110¼	110	110¼
Montevideo.	d. per £	18	18	17½	18
Montreal..	d. per \$	4.69	4.69	4.69	4.69
Riod. Janeiro	d. per Mil.	2 25/32	2 1/16	2 1/16	2 1/16
Shanghai..	d. p. \$	6½	6½	6	7¼
Singapore..	Sh. p. \$	2/3 15/16	2/3 15/16	2/3 15/16	2/4
Valparaiso ²⁾	\$ per £	117	117	117	117
Warschau..	zl. p. £	24½	24½	24½	24½

1) Offic. not. 15 laten, gem. not., welke imp. hebben te betalen 15 Nov. 1938 17.13. 2) 90 dg. Vanaf 13 Dec. 1937 laatste „export” notering.

ZILVERPRIJS

GOUDPRIJS

Londen ¹⁾		N. York ²⁾		A'dam ³⁾		Londen ⁴⁾	
20 Juni 1939..	19%	42%	20 Juni 1939..	2120	148/5½		
21 „ 1939..	19	42%	21 „ 1939..	2120	148/5½		
22 „ 1939..	19¼	42%	22 „ 1939..	2120	148/6		
23 „ 1939..	19 5/16	42%	23 „ 1939..	2120	148/6		
24 „ 1939..	19%	—	24 „ 1939..	—	148/6		
26 „ 1939..	19%	42%	26 „ 1939..	2120	148/6		
27 Juni 1938..	19 1/16	42%	27 Juni 1938..	2015	140/10		
27 Juli 1914..	24 15/16	59	27 Juli 1914..	1648	84/10¼		

1) in pence p. oz. stand. 2) Foreign silver in \$c. p. oz. fine. 3) In gulden per Kg. 1000/1000. 4) in sh. p. oz. fine.

NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte Balans op 26 Juni 1939.

Activa.	
Binnenl. Wis. sels, Prom., enz. in disc.	8.631.432,87
Hfdbk. f	417.662,70
Bijbnk. „	1.030.635,89
Ag. sch. „	f 10.079.731,46
Papier o. h. Buitenl.	2.250.000,—
Af. Verkocht maar voor debk. nog niet afgel. „	—
Beleeningen incl. vrsch. in rek.-crt. op onderp.	f 179.542.847,82 ¹⁾
Hfdbk. f	4.760.672,45
Bijbnk. „	29.496.044,73
Ag. sch. „	f 213.799.565,—
Op Effecten enz. „	f 213.065.491,54 ¹⁾
Op Goederen en Ceel. „	734.073,46
Voorschott. a. h. Rijk. „	—
Munt, Goud „	f 106.637.555,—
Muntmat., Goud „	f 1.068.155.164,70
Munt, Zilver, enz. „	f 21.593.173,20
Muntmat., Zilver. „	—
Belegging van kapitaal, reserves en pensioenfondsen „	43.957.195,91
Gebouwen en Meub. der Bank. „	4.580.000,—
Diverse rekeningen „	12.236.204,83
Staat d. Nederl. (Wet v. 27/5/32, S. No. 221) „	7.629.955,16
	f 1.490.918.545,26

Passiva.

Kapitaal „	f 20.000.000,—
Reservefondsen „	4.277.243,54
Bijzondere reserve „	7.756.940,37
Pensioenfondsen „	11.996.056,33
Bankbiljetten in omloop „	997.679.325,—
Bankassigiatien in omloop „	30.188,09
Rek.-Cour. f Het Rijk	f 26.961.598,41
saldo's: { Anderen „	419.818.216,71
Diverse rekeningen „	2.398.976,81
	f 1.490.918.545,26
Beschikbaar metaalsaldo „	f 618.496.317,93
Minder bedrag aan bankbiljetten in omloop dan waartoe de bank gerechtigd is	—
Schatkistpapier, rechtstreeks bij de Bank ondergebracht „	1.546.240.790,—
1) Waarvan aan Nederlandsch-Indië (Wet van 15 Maart 1933, Staatsblad No. 99) „	f 63.247.800,—
	Voornaamste posten in duizenden gulden.

Data	Goud		Circulatie	Andere opsch. schulden	Beschikb. Metaal-saldo	Dektings-perc.
	Munt	Muntmat.				
26 Juni '39	106638	1.068.155	997.679	446.810	618.496	83
19 „ '39	106638	1.083.156	998.819	454.295	628.933	83
25 Juli '14	65.703	96.410	310.437	6.198	43.521	54

Data	Totaal bedrag disconto's	Schatkist-promessen rechtstreeks	Beleeningen	Papier op het buitenl.	Diverse rekeningen ¹⁾
26 Juni 1939	10.080	—	213.800	2.250	12.236
19 „ 1939	10.068	—	208.355	2.250	12.407
25 Juli 1914	67.947	—	61.686	20.188	509

1) Onder de activa.

JAVASCHE BANK.

Data	Goud	Zilver	Circulatie	Andere opsch. schulden	Beschikb. metaal-saldo
24 Juni '39 ^{a)}	134.880		194.730	72.190	28.112
17 „ '39 ^{a)}	134.600		197.320	72.840	26.536
27 Mei 1939	116.886	18.872	192.420	78.224	27.499
20 „ 1939	116.886	18.177	193.198	77.687	26.709
25 Juli 1914	22.057	31.907	110.172	12.634	4.842

Data	Wissels, buiten N.-Ind. betaal.	Disconto's	Beleeningen	Diverse rekeningen ¹⁾	Dektings-percentage
24 Juni '39 ^{a)}	15.490	71.960	56.410	51	
17 „ '39 ^{a)}	14.180	70.500	62.900	50	
27 Mei 1939	11.385	14.486	48.045	60.950	50
20 „ 1939	12.355	14.385	48.256	62.482	50
25 Juli 1914	6.395	7.259	75.541	2.228	44

1) Sluitpost activa. 2) Cijfers telegrafisch ontvangen.